

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIIDU-
LINE JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEK

Keelatud

M. O. REICHEL

ALIMENTIDE ASJAD

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU 1941

Kohtuorganid on viimasel ajal täienenud uute kohtutegelastega, kel puudub veel vajalik vilumus kohtutöös.

Need seltsimehed vajavad igapäevast praktilist abi.

„Rahvakohtuniku ja Rahvakaasistuja Biblioteegil“ on ülesandeks täita lünga populaar-juriidilises kirjanduses. Biblioteek koosneb annetest, mis käsitlevad üksikuid küsimusi kriminaal-, tsiviil-, kohtu- ja teistest õiguse harudest.

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIIDU-
LINE JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEK

TOIMETAJA I. T. GOLJAKOV

Keelatud

M. O. REICHEL

Sundeksemplar

ALIMENTIDE ASJAD

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU 1941

Tõlgitud teose järgi: М. О. Рейхель «Дела об алиментах».
Юридическое издательство НКЮ СССР. Москва 1939.

Tõlkija: A. Mölder

9194
A-11726

Peatoimetaja **Krus** Vastutav toimetaja E. Ilus. Teh-
niline toimetaja J. Ots. Korrektor M. Kindlam. MB
nr. 1233. Ladumisele antud 11. I 41. Trükkimisele antud
1. II 41. Paberi formaat 51,5×73. ¹/₁₆. Laotihedus 1 trpg.
26 400. Trükipoognaid 5. Autoripoognaid 3,3. Trükikoja
tellim. nr. 15. Tiraaž 3000. Trükitud natsionaliseeritud
„Noor-Eesti“ trükikojas 1941, Tartu, Kastani 38. Hind 2 rbl.

М. О. Рейхель: «Дела об алиментах». На эстонском языке.
Эгосиздат «Научная Литература», Тарту.

Sissejuhatus.

Perekonnal on sotsialistlikus ühiskonnas suur tähtsus. Jutud sellest, et perekond pole sotsialismis vajalik ja peab kiiresti tähtsuse kaotama, on tühine ja kahjulik loba.

„Teoreetiliselt“ püüti neid jutte põhjendada sellega, nagu kaotaks perekond sotsialismis oma majandusliku aluse. Et varem olnud selliseks perekonna aluseks talupoja, kodukäsitöölise (kustaari), käsitöölise jne. väike kodune tootmine. Selle väiketootmise väljatõrjumine laiaulatusliku ühiskondliku tootmise poolt olevat alanud juba kapitalismi ajal ja see kõrvalduvat lõplikult sotsialistlikus korras. Ja perekonna majandusliku aluse kõrvaldumisega ning hävimisega pidavat kahtlemata hävima ka perekond ise.

Sellisel arutlusel pole midagi ühist marksismi-leninismiga. Väike kodune tootmine tõrjutakse tööpoolest sotsialistlikus korras välja laiaulatusliku ühiskondliku tootmise — sotsialistlike vabrikute, tehaste, kolhooside, sovhooside jne. poolt. Meil on see protsess põllumajanduse kollektiviseerimisega, nagu teada, põhiliselt juba lõppenud. Käesoleval ajal meil mitte ainult tööliklass, vaid ka talupoegkond „rajab oma töö ja oma jõukuse mitte üksikisiku tööle ja maha-

jäänud tehnikale, vaid kollektiivsele tööle ja mood-
sale tehnikale“ (Stalin, Ettekandest VIII erakorrali-
sel üleliidulisel nõukogude kongressil NSVL Konsti-
tutsiooni projekti kohta). Kuid on selge, et seejuures
ei toimu mingisugust perekonna majandusliku aluse
hävimist, vaid toimub ainult ühe majandusliku aluse
— mahajäänud, väikeomandusliku, „üksikisikulise“
aluse asendamine uue, määratult kõrgema ja arene-
numa laiaulatusliku ühiskondliku sotsialistliku ma-
janduse alusega. Marx õpetas, et juba kapitalismi
puhul „suurtööstus, andes ühiskondlikult organisee-
ritud tootmisprotsessis väljaspool kodusfääri otsus-
tava osa naistele, alaealistele ja lastele mõlemast soost,
loob majandusliku aluse perekonna ja sugudevahelise
suhtumise kõrgemale vormile“ (Marx, Kapital, I k.,
lk. 460, Partizdat, 1937. a.).

Sotsialistlikus korras, nagu seda meil igal sam-
mul võib tähele panna, kindlustub ja areneb see pere-
konna ja sugudevaheliste suhete kõrgem vorm üha
enam. „Luues maailmas esimest tööliste ja talupoe-
gade sotsialistlikku riiki, kinnitas meie maa töölis-
klass, juhitud Lenini-Stalini parteist, esmakordselt
inimkonna ajaloos terve, tugeva ja õnneliku perekonna
alused“ („Pravda“ 12. novembrist 1938. a., juhtkiri).
Uus, sotsialistlik perekond erineb põhjalikult pere-
konnast kodanlikus, kapitalistlikus ühiskonnas, mis
rajaneb eksploateerimisele ja rõhumisele.

Naise orjastamise asemel perekonnas on meil täie-
lik abikaasade üheõiguslus. Eriti sügav murrang toi-
mus ses suhtes maal. „Ainult kolhoosielu võis hävi-
tada ebavõrdsuse ja aidata naise jalule,“ ütles seltsi-
mees Stalin suhkrupeedikasvatajate naiskolhoosni-

kute-lööktööliste vastuvõtul 10. novembril 1935. a. „Tööpäevadega kolhoos vabastas naise ja tegi ta iseisvaks.“

Kasu, puuduse või sündimise tõttu sõlmitud abielu asendus vaba abieluga vastastikuse poolehoiu alusel.

Igal pool kodanlikus maailmas veel püsiv „eriline närune, alatu, silmakirjalik ebavõrdsus abielu- ja perekonnaõiguses, ebavõrdsus suhtumises lapsedesse on Nõukogude võimu poolt täielikult hävitatud“ (Lenin, XXVI k., lk. 193). Laste jaotamine „seaduslikeks“ ja „mitteseaduslikeks“, „abielulisteks“ ja „väljaspool-abielulisteks“ asendus eranditult täieliku võrdsusega kõigi laste õigustes.

Abielulahutamise protsessid kogu oma mustuse, künismi ja silmakirjalikkusega andsid aset vabale lahutamisele.

Vanemate „võim“ laste üle on asendatud vanemate õigustega ja kohustustega, mida tuleb teostada eranditult laste huvides.

„Monogaamia“ (ainuabielu) ainult naiste suhtes asendus monogaamiaga ka meeste suhtes.

Sündimuse kunstlik vähendamine, mis oli esile kutsutud väikekodanlikust arvestusest ja ebakindlusest homse päeva suhtes, annab aset sündimuse kasvule, mis põhineb tervel emaks- ja isakssaamise tungil, kindlal usul homsesse päeva ja määratu suurel emade ja laste eest hoolitsemisel riigi poolt. Esmajärguliseks ülesandeks on reaalne võitlus abortidega, mis hävitavad naise tervist ja pidurdavad sotsialistliku ühiskonna arengut.

Ajalooline 1936. a. 27. juuni seadus¹ mängis ses suhtes määratu suurt osa. Sünnimus hakkas kiiresti kasvama, abielulahutuste arv tugevasti väheneb.

Ainulaadne on kogu sotsialistliku riigi kasvav hoolitsemine emade- ja lastekaitse alal, kasvava sugupõlve kasvatamisel, töövõimetute sotsiaalsel hooldamisel jne.

Kuid riigi hoolitsuse kasvamine perekonnaliikmete eest ei võta ära nende eest hoolitsemist perekonnalt eneselt.

Perekonnal lasub laste esialgse kasvatamise ülesanne ja nende ülalpidamine kuni täisealisuseni, perekond peab koos kooliga hoolitsema nende kasvatamise eest väljaspool kooli, perekond peab osutama materiaalselt abi oma täisealistele töövõimetuile liikmeile. Olles omavahel tihedalt seotud sugulasliku poolehoiutunnetega, peavad perekonnaliikmed peale selle hoolitsema ka üksteise eest ja üksteisele andma materiaalselt ning moraalselt toetust. Sotsialistliku ühiselu reeglid, mida vastavalt Stalinliku Konstitutsiooni § 130-le on kohustatud austama iga Nõukogude kodanik, peavad läbima sotsialistliku perekonna kogu elu. Samuti ei tohi unustada ka seda, et perekond teostab seni tarbimismajandamist, osalt aga ka tootmismajandamist (kolhoosi aiamaa aladel).

Tugev, terve nõukogude perekond kindlustab

---

¹ NSVL KTK ja RKN määrus 27. juunist 1936. a. „Abortide keelust, materiaalse abi suurendamisest sünnitajaile, riikliku abi sisseseadmisest lasterikastele, sünnitumajade, lastesõimede ja lasteaedade võrgu laiendamise, kriminaalkaristuse kõrgendamise, alimentide mittemaksmise eest ning mõningaist muudatusist abielulahutuse seadusandluses“ (LSKK 1936. a., nr. 34, art. 309).

terve, tugeva, teadliku ja kõlbeliselt kindla sotsialistliku noorsoo kasvatamise. Siit järgneb nõukogude perekonna maksimaalse tugevdamise ülesanne. „Nõukogude riik on valvel tugeva nõukogude perekonna eest, kaitseb tema kõlbelisi alustugesid, aitab kaasa tema tööüksmeelele“ („Pravda“ 12. XI 1938. a., juhtkiri).

Nõukogude perekonna kindlustamise ja perekonnaliikmeil lasuvate kohustuste täitmise ülesanded tõstavad kogu ulatuses üles võitluse küsimuse kapitalistliku mineviku vastikute iganditega alahindava suhtumise näol naisesse, kergemeelse suhtumise näol seksuaalvahekordadesse, hoolimatu, mõnikord ka kuritegelik-pahatahtliku suhtumise näol isakohustustesse oma laste ülalpidamise suhtes.

Nende igandite võitmiseks on vajalikud niihästi kasvatuslikud abinõud kõige laiemas ulatuses kui ka riiklik sundus vastavail juhtudel, eriti pahatahtlikel juhtudel aga ka kriminaalseaduse rakendamine.

Eriti tähelepanavat osa selles asjas mängib kohus, kes mitte ainult sunnib seadust täitma, vaid mobiliseerib oma tegevuspiirkonnas ka avaliku arvamuse ning sooritab määratu suure kasvatusliku töö.

Kõige sagedamini tuleb kohtul seda osa täita nõndanimetatud alimendiasjade lahendamisel. Neil on kohtu töös üsna tähtis koht. Iga sellise asja taga seisab elav inimene — laps, invaliid, vanake, kelle kasuks nõutakse nende eluks vajalikke vahendeid. Seepärast on neil asjadel niihästi hiigelsuur ühiskondlik-poliitiline tähtsus kui ka isiklik tähtsus üksikute kodanike jaoks.

I peatükk.

SEADUSANDLUS ALIMENTIDE KOHTA.

1. Perekondlikud alimendid ja tähtsamad seadused alimentide kohta.

„Alimendid“ on ladinakeelne sõna ja tähendab tõlkes „toit, ülalpidamine“. Alimente maksma tähendab ülalpidamist andma.

Peale perekonnaliikmete on kohustatud mõnikord ülalpidamist andma ka teised isikud, näiteks see, kes on tekitanud teisele isikule tervisrikke, mis toob kaasa viimase töövõime kaotuse. Sel juhul kõneldakse mõnikord samuti alimentide maksmisest. Kuid käesolevas brošüüris käsitellakse ainult neid alimente, mida on kohustatud maksma perekonnaliikmed ja teised lähemad sugulased perekonnaseadusandluse alusel.

Meie seadus ei erista „ülalpidamist“ „alimentidest“ ja tarvitab neid sõnu samatähenduslikena. Ülalpidamist aga võib anda sellele, kel on selleks õigus, mitmesugustel tingimustel — niihästi sugulaste kooselamise kui ka lahuselamise korral. Üheskoos elamise korral antakse ülalpidamist reeglipäraselt natuuras. Ja tehakse seda isikute poolt, kellede peal see kohustus lasub, kokkukõlas perekonna kultuuri ja jõukuse tasemega, tavaliselt ühise perekondliku majapidamise

teostamise teel. Mingisuguseid juhendeid selle kohta, missugune osa perekonna tuludest tuleb kulutada toitmisele, riietusele, korterile, kui palju tuleb kulutada lapsele jne., seadus loomulikult selliselt juhtudel ei anna. See on jäetud perekonna enese äranägemise hooleks. Armastustunne laste vastu ja perekonnaliikmete vahel üksteise suhtes, väljakujunenud tavad, sotsialistliku ühiselu reeglid ja avalik arvamus kindlustavad selles asjas kaugelt enamikul juhtudel perekonna elatusvahendite õiglase kasutamise ilma seaduse otsese vahelesegamiseta. Viimane piirdub selliselt juhtudel ainult üldise määramisega vanemate ja teiste isikute kohustusest anda ülalpidamist alaealistele lastele ja teistele töövõimetuile sugulastele.

Sõna „alimendid“ tarvitatakse tavaliselt siis, kui isikud, kes on kohustatud teisi ülal pidama, elavad neist lahus, ei evi nendega ühist majapidamist, ei tegutse nende kasvatamisega jne. ja millal seepärast on vajalik täpselt määrata ülalpidamise suurus, kindlaks määrata selle andmise tähtajad jne. Seda tehakse kas poolte kokkuleppe teel või kohtu kaudu. Ühe või teise perekonnaliikme ülalpidamise suurus kindlaks määrata juhul, kui nad elavad samas perekonnas ühise majapidamisega, tuleb kohtul ainult kõige erakorralisemal juhtudel, näiteks kui isa joob ära või muul viisil raiskab oma tööpalka, tema juures elavatel lastel aga pole vahendeid äraelamiseks. Neil juhtudel kõnelatakse samuti alimentidest.

Seadusandlus alimentide kohta toimus seni peamiselt liiduvabariikide kaudu ja on kokku võetud abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksites. Selliseid koodekseid on NSVL-s kaheksa, ja nimelt:

- 1) VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste sea-

duste koodeks, kinnitatud VKTK istungi määrusega 19. novembril 1926. a. (VSKK 1926. a., nr. 82, art. 612);

2) Ukraina NSV Perekonna, eestkoste, abielu ja perekonnaseisuaktide seaduste koodeks, kinnitatud Ukraina NSV KTK istungi määrusega 31. mail 1926. a. (Ukraina NSV SKK 1926. a., nr. 67—69);

3) Valge-Vene NSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks, kinnitatud Valge-Vene NSV KTK istungi määrusega 27. jaanuaril 1927. a. (Valge-Vene NSV SKK 1927. a., nr. 7);

4) Azerbaidžani NSV Abielu, perekonna ja eestkoste ning perekonnaseisuaktide seaduste koodeks, kinnitatud Azerbaidžani NSV KTK määrusega 29. mail 1928. a. (Azerbaidžani NSV SKK 1928. a., nr. 11);

5) Gruusia NSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks, kinnitatud Gruusia NSV KTK määrusega 21. jaanuaril 1930. a. (Gruusia NSV SKK 1930. a., nr. 6);

6) Armeenia NSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks, kinnitatud Armeenia NSV KTK istungi määrusega 18. septembril 1927. a. (Armeenia NSV SKK 1927. a., nr. 9);

7) Uzbeki NSV Abielu, perekonna ja eestkoste ning perekonnaseisuaktide registreerimise seaduste koodeks, kinnitatud Uzbeki NSV KTK istungil 7. märtsil 1928. a. (Uzbeki NSV SKK 1928. a., nr. 8);

8) Turkmeeni NSV Abielu, perekonna ja eestkoste ning perekonnaseisuaktide seaduste koodeks, kinnitatud Turkmeeni NSV KTK poolt 4. detsembril 1935. a. (Turkmeeni NSV SKK 1935. a., nr. 6).

Kazahhi ja Kirgiisi vabariigis kehtib VNFSV koodeks, Tadžiki vabariigis aga Uzbeki NSV koodeks.

Väga suurt tähtsust vanemate alimendikohustuste määramisel evib NSVL KTK ja RKN 1936. a. 27. juuni määrus „Abortide keelust, materiaalse abi suurendamisest sünnitajaile, riikliku abi sisseseadmisest lasterikastele, sünnitusmajade, lastesõimede ja lasteaedade võrgu laiendamisest, kriminaalkaristuse kõrgendamisest alimentide mittemaksmise eest ning mõningaist muudatusist abielulahutuse seadusandluses“ (LSKK 1936. a., nr. 34, art. 309).

Selle määruse paragraafid, mis puudutavad alimentide maksmist (§ 29 ja 30), on hiljem sisse võetud liiduvabariikide koodeksitesse, VNFSV-s näiteks APEK § 51-a (Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks). 1936. a. 27. juuni seadus määras laste kasuks väljamõistetavate alimentide suuruse kindlaks teatud osa näol vanema töötasust — $\frac{1}{4}$ ühe lapse jaoks, $\frac{1}{3}$ kahe lapse ja $\frac{1}{2}$ kolme või rohkema lapse jaoks. 1936. a. 27. juuni määruse paragraaf 31 karistuse kõrgendamisest alimentide mittemaksmise eest peegeldub kriminaalkoodeksite vastavate paragraafide tekstis, VNFSV-s näiteks KrK § 158-s. Neid muudatusi võib leida ainult koodeksite viimaseis väljaandeis.

2. Kes kellele on kohustatud ülalpidamist või alimente andma?

VNFSV APEK alusel on kohustatud ülalpidamist andma või alimente maksuma:

- 1) vanemad — alaealistele, aga ka puudustkannatavaile töövõimetuile täisealistele lastele (§ 42);
- 2) lapsed — puudustkannatavaile töövõimetuile vanemaile (§ 49);
- 3) vennad ja õed, kellel on küllaldasi ainelisi

vahendeid, — oma puudustkannatavaile alaealistele vendadele ja õdedele, kui viimaseil ei ole võimalik ülalpidamist saada oma vanemalt kas nende puudumise või maksuvõimetuse tõttu (§ 54);

4) vanaisa või vanaema, kellel on küllaldasi ainelisi vahendeid, — oma puudustkannatavaile või töövõimetele lastelastele, kui viimaseil ei ole võimalik ülalpidamist saada oma vanemalt (§ 55);

5) lastelapsed, kellel on küllaldasi ainelisi võimalusi, — oma töövõimetele puudustkannatavaile vanaisadele või vanaemadele (§ 55);

6) võõrasisad ja võõrasemad — alaealistele ja puudustkannatavaile töövõimetele täisealistele võõraspoegadele ja võõrastütardele juhul: a) kui nende laste vanemad on surnud või b) kui vanemal ei ole küllaldasi ainelisi võimalusi laste ülalpidamiseks. Sealjuures nõutakse, et lapsed (võõraspoeg või võõrastütar) oleksid olnud võõrasisa või võõrasema ülalpidamisel või kasvatamisel enne laste vanemate surma või enne punkt b-s mainitud tingimuse saabumist, s. o. enne vanemate maksuvõimetust (§ 42¹);

7) võõraspojad ja võõrastütred — puudustkannatavale töövõimetele võõrasisale ja võõrasemale, kui nad (võõraspojad ja võõrastütred) olid nende ülalpidamisel vähemalt 10 aastat (§ 42¹);

8) lapsendajad: a) alaealistele, samuti ka puudustkannatavaile töövõimetele täisealistele lapsendatuile ja b) lapsendatute lastele neilsamadel tingimustel, milliseil vanaisa ja vanaema on kohustatud ülalpidamist andma või alimmente maksma lastelastele.

Õeldu järeldeb APEK § 64-st, mis loeb lapsendaja, lapsendatu ja tema järeltulijad isiklike ja varaliste õiguste ning kohustuste alal võrdseks veresugulastega;

9) lapsendatud — puudustkannatavaile töövõimetuile lapsendajaile; see järeldeb §-dest 64 ja 49;

10) lapsendatute lapsed, kellel on küllaldasi ainelisi võimalusi, — lapsendajaile, kui viimaseil ei ole võimalik ülalpidamist saada oma abikaasadelt, lastelt ja lapsendatuilt; see järeldeb §-dest 64 ja 55;

11) isikud, kes on võtnud enda juurde lapsi alatiiseks kasvatamiseks ühes ülalpidamisega, kuid ilma vormilise lapsendamiseta, — neile alaealistele lastele, aga ka täisealistele puudustkannatavaile ja töövõimetuile lastele, kui a) nende laste vanemad on surnud või b) kui vanemal pole küllaldasi ainelisi võimalusi nende ülalpidamiseks.

See kohustus ei laiene eestkostjaile ja hooldajaile, samuti ka isikuile, kes on võtnud enestele lapse kasvatamiseks lepingu alusel rahvahariduse või tervishoiu osakonnaga või teiste riiklike organitega (§ 42³).

Lapsendamiseta kasvatamiseks võetud laste vastupidist kohustust seadus ei püstita. Need isikud ei ole kohustatud ülalpidamist andma või alimente maksma neile, kes võtsid neid kasvatada, kui viimased on muutunud töövõimetuks ja kannatavad puudust;

12) abikaasa (mees või naine) — teisele puudustkannatavale ja töövõimetule või töötule abikaasale abielu kestel tähtaega piiramata, pärast abielu lõppemist aga — mitte rohkem kui ühe aasta jooksul töövõimetuse korral, kuue kuu jooksul tööpuuduse korral (§ 14 ja 15).

Tööpuudus on meil likvideeritud ja selles osas toodud sättel praktilist tähtsust ei ole.

Nagu öeldust nähtub, on perekonnaliikmete ja teiste omaste hulk, kes on kohustatud üksteisele materiaalselt abi andma, VNFSV seadusandluse järgi kül-

lalt lai. Kui mitte arvestada mõningaid erandeid, millel pole suurt praktilist tähtsust, siis võib lühidalt öelda nii: ülalpidamist andma või alimente maksuma on üksteisele kohustatud ülenevad ja alanevad sugulased, abikaasad, vennad ja õed. Lapsendamine loetakse võrdseks veresugulusega.

Eeskirjad ülalpidamise andmise või alimentide maksmise kohta, mis püstitatud VNFSV-s, on vastu võetud ka teiste liiduvabariikide seadusandluste poolt peale Ukraina NSV. Väikesed erinevused, mis neis vabariikides esinevad, märgitakse alamal. Mis puutub Ukraina NSV-sse, siis tema perekonnakoodeks püstitab vastastikuse kohustuse anda ülalpidamist või maksta alimente ainult: a) vanemate ja laste, b) abikaasade ning v) lapsendajate ja lapsendatute suhtes.

3. Erinevused sugulaste alimendikohustustes.

Loeteldud sugulaste (selle sõna laiemas mõttes, arvates siia ka isikud, kes pole seotud veresugulusega, nagu näiteks abikaasad) grupi kohustused ülalpidamise andmise ja alimentide maksmise alal pole kaugeltki ühesugused. Üks tähtsamaid erinevusi nende vahel seisneb selles, et mõned sugulased on kohustatud ülalpidamist andma või alimente maksuma esimeses järjekorras enne kõiki teisi sugulasi, kes küll ka on kohustatud alimente maksuma, kuid ainult täiendavalt, abistavalt ehk subsidiaarselt juhul, kui pole esmajärjekorras vastutavaid sugulasi või kui viimaseil pole võimalik oma alimendikohustusi täita. Esmajärjekorras vastutavate isikute hulka kuuluvad 1) vanemad ja lapsed, samuti lapsendajad ja lapsendatud ning 3) abikaasad üksteise suhtes.

4. Vanemate alimendikohustused laste suhtes.

Vanemate kohustused oma lapsi ülal pidada teki-
vad laste sündimise momendist ja lõpevad reeglipära-
selt nende täisealiseks saamisel. Pärast laste täiseali-
seks saamist on vanemad kohustatud lastele ülalpida-
mist andma ainult sel juhul, kui viimased on töövõi-
metud ja kannatavad puudust.

VNFSV APEK paragraaf 42, mis kõlab: „Vane-
mad on kohustatud ülalpidamist andma alaealistele
lastele, samuti puudustkannatavaile töövõimetuile las-
tele“, on alaealiste suhtes sisult ühesugune teiste liidu-
vabariikide koodeksite analoogiliste paragraafidega
(Azerbaidžani NSV § 49, Gruusia NSV § 47, Valge-
Vene NSV § 63, Turkmeeni NSV § 40, Uzbeki NSV
§ 36 ja Armeenia NSV § 42), välja arvatud Ukrain-
na NSV.

Praksises tekib kahtlus selles küsimuses, kas
vanemate kohustus oma alaealistele lastele ülalpida-
mist anda on tingimatu või langeb ära neil juhtudel,
kui lapsed seda ülalpidamist ei vaja.

Meil ei ole harvad need juhud, kus alaealised,
kes pole veel saanud kaheksateistkümne-aastaseks,
muutuvad majanduslikult iseseisvaks ega teeni vähe.
Kuueteistkümne-aastaselt võivad alaealised vabalt vab-
rikusse või tehasesse tööle minna, võivad kolhoosi liik-
meiks astuda jne. Kas on vanemad kohustatud sel-
lisele alaealisele ülalpidamist andma?

Kõikidest liiduvabariikide koodeksitest annab sel-
lele küsimusele otsese vastuse ainult Ukraina NSV
koodeksi tekst, mis erinevalt teiste vabariikide koo-
deksitest kohustab vanemaid „oma puudustkan-

n a t a v a i l e lastele“ ülalpidamist andma kuni täisealiseks saamiseni (Ukraina NSV koodeksi § 30).

Seega võib kohus Ukraina seadusandluse teksti järgi vanemaid alaealisele ülalpidamise andmisest vabastada juhul, kui viimane saab küllaldast alatist töötasu.

VNFSV-s lubas VNFSV Ülemkohus kuni 1936. a. 27. juuni seaduse väljaandmiseni seda küsimust lahendada samal viisil (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 1928. a. 2. juunist — VNFSV APEK 1938. a. väljaanne, seletused § 42 juurde), kuid pärast 1936. a. 27. juuni seaduse väljaandmist hakkas kalduma vastupidisele seisukohale. Nii on ajakirjas „Sovetskaja Justitsija“ nr. 22 1938. a. avaldatud VNFSV Ülemkohtu tsiviilasjade kohtukolleegiumi määrus naiskod. Zobina hagi meeskod. Manti vastu. Selles otsuses tsiviilasjade kohtukolleegium tunnistas, et „ei ole seadust, mis vabastaks vanemad sellest kohustusest (maksta alimente) sel juhul, kui alaealine töötab ja saab töötasu“.

Esilekerkinud küsimus on seotud 1936. a. 27. juuni seaduse tõlgitsemisega. Kohtupraktis mõistis seda seni järjekindlalt selles mõttes, et ei tohi lubada mingisugust selle seaduse poolt püstitatud alimentide määra alandamist, kuigi lapse ülalpidamiseks pole vajalik kogu see summa, mis talle kuulub 1936. a. 27. juuni seaduse alusel. Kui aga ei saa vähendada alimentide määra, mida vanemad peavad lastele maksma 1936. a. 27. juuni seaduse alusel, siis on vaevalt võimalik lubada vanemate täielikku vabastamist alimentidest ainult seepärast, et alaealisel on iseseisev töötulu.

Sellelt vaatekohalt ei saa vanemaid vabastada ali-

mentide maksmisest iseseisvalt töötavaile alaealistele ka Ukraina NSV-s, sest 1936. a. 27. juuni seadus kui üleliiduline on kohustuslik kogu NSVL territooriumil.

Vanemate vabastamine alaealistele alimentide maksmisest võiks viia ka kuritarvitustele vanemate poolt, kes võiksid alaealised koolist ära võtta ja sundida neid tööle, sel ajal kui nad on õigustatud õppima kuni 18 aastani, saades ülalpidamist vanemait.

Teiselt poolt, nagu on juba kirjanduses märgitud (vt. näiteks sms Hitevi artikkel ajakirjas „Sovetskaja Justitsija“ nr. 12, 1938. a.), on alimentide otstarbeks anda vahendeid elamiseks, mitte aga tagavarade soetamiseks.

Mis puutub 1936. a. 27. juuni seadusse, siis see määrab ainult väljamõistetavate alimentide suuruse, mitte aga tingimusi, mil need alimendid tuleb välja mõista. Küsimus osutub seega vaieldavaks. Kohtupraktises pole see veel kindlat lahendust leidnud. Selle praktiline tähtsus, arvestades täieliku keskhari-duse arengut meil — linnades muutub see varsti sunduslikuks — väheneb kiiresti.

Praksises kerkib mõnikord üles küsimus, kas on võimalik alimente välja mõista poja või tütre ülalpidamiseks, kes on küll juba saanud 18-aastaseks, kuid jätkavad veel õppimist, näiteks keskkoolis. Kas on võimalik pikendada vanemate kohustust maksta neile alimente kuni keskkooli lõpetamiseni? Kehtiva seaduse täpse teksti alusel tuleb sellele küsimusele vastata eitavalt, s. o. pärast 18 aastat võib alimente välja mõista ainult töövõimetuile puudustkannatavaile lastele.

Alimentide suurus, mis mõistetakse välja ala-

ealiste laste kasuks, on käesoleval ajal täpselt määratud 1936. a. 27. juuni seaduse §-des 29 ja 30 (VNFSV APEK § 51-a ning analoogilised paragraafid teiste liiduvabariikide koodeksites). See suurus on kindlaks määratud teatavate osade näol kostja töötasust, ja nimelt: alimentide väljamõistmisel ühe lapse kasuks $\frac{1}{4}$ kostja töötasust, kahe lapse kasuks — $\frac{1}{3}$ ja kolme või rohkema lapse kasuks — $\frac{1}{2}$ kostja töötasust. Samas suuruses mõistetakse alimentid välja ka kolhoosnikuilt, kuid mitte tööpalga osa, vaid tööpäevade näol.

Kuigi seaduses väljendatud mõte on selge, tekitab seaduse rakendamine praksises siiski rea küsimusi, milledest enamik on lahendatud NSVL KohtuRK 1936. a. ringkirjadega nr. 3 ja 16 (seletused VNFSV APEK § 51-a juurde, 1937. a. väljaanne) ning NSVL KohtuRK poolt 13. jaanuaril 1937. a. kinnitatud Kohtu- ja prokuratuuritöölise üleliidulise nõupidamise määrusega (vt. ajakiri „Sovetskaja Justitsija“ nr. 4, 1937. a., lk. 22—23).

Peatume tähtsamail neist küsimustest.

Kes vastutab 1936. a. 27. juuni seaduse alusel? Eriti, kas on võimalik temas püstitatud sätete alusel välja mõista alimente emalt, vanaisalt, vanaemalt jne.?

Ülalmainitud kohtu- ja prokuratuuritöölise üleliiduline nõupidamine oma määruse III osas „1936. a. 27. juuni seaduse rakendamise praksisest tsiviilseis alimentiasjus“ tunnistas, et 1936. a. 27. juuni seaduse norme (alimentide määra kohta) tuleb rakendada mitte ainult kostjate — isade suhtes, vaid samuti ka emade ja mõlemast soost lapsendajate suhtes. See tuleneb abikaasade täieliku üheõigusluse ja vanemate ning

lapsendajate ühesuguste kohustuste olemasolust meie maal.

Edasise järeldusena tunnistati samas määruses, et higid muude kostjate vastu, nagu vanaisade, vanaemade, õdede ja teiste isikute vastu, kes on kohustatud alimente maksma, tuleb lahendada mitte 1936. a. 27. juuni seaduse alusel, vaid perekonnakoodeksite üldiste eeskirjade järgi, s. o. kindlas summas, olenevalt kostja ja hageja varanduslikust seisundist.

Kelle kasuks võib esitada hagnosisid 1936. a. 27. juuni seaduse alusel? Kas on võimalik 1936. a. 27. juuni seaduse alusel hageda mitte lihase lapse kasuks, vaid lapsendatu või kasvandiku kasuks, kes on võetud alatisele kasvatamisele ühes ülalpidamisega (VNFSV APEK § 42³ ja sellega analoogilised Azerbaidžani NSV § 49³, Turkmeeni NSV § 44, Uzbeki NSV § 36³, Gruusia NSV § 74 ja Valgevene NSV § 86), samuti ka töövõimetu puudustkannatava täiskasvanud poja või tütre kasuks?

Lapsendatute kasuks on võimalik 1936. a. 27. juuni seaduse alusel nõuda. Kuivõrd lapsendatud ja lapsendajad loetakse õiguste ja kohustuste alal võrdseks veresugulastega (VNFSV APEK § 64 ja teiste liiduvabariikide koodeksite vastavad paragraafid), pole mingisuguseid aluseid lapsendatu eraldamiseks 1936. a. 27. juuni seaduse § 29 ja 30 mõjupiirkonnast. See järeldus tuleneb otseselt ka üleliidulise nõupidamise seletusest, sest et lapsendajalt kui niisuguselt saab alimente sisse nõuda kahtlemata ainult lapsendatu kasuks.

Ülejäänud isikute suhtes tuleb küsimusele vastata eitavalt. Täiskasvanud töövõimetuid lapsi 1936. a. 27. juuni seadus üldse ei maini. Oma sisult ta on suu-

natud emade ja alaealiste kaitsele. Paragraafides 29 ja 30 räägib seadus ainult „lapsest“. Pealegi ei ole täiskasvanud töövõimetud lapsed üldreeglina niisuguses olukorras kui alaealised: tavaliselt nad teenivad vähemal määral, saavad tihti sotsiaalhoolduse asutistelt pensioni ja muud abi jne. Oleks ebaõige allutada neid 1936. a. 27. juuni seaduse normidele.

Pole alust ka alatiste kasvandike allutamiseks neile normidele, sest niivõrd kui nad ei ole lapsendatud, ei loe seadus neid võrdseks lihaste lastega. Eriti, lahkuminevalt lihastest lastest (ja lapsendatuist), pole nad kohustatud pärast täisealiseks saamist alimente maksma oma kasvatajaile juhul, kui viimased on töövõimetud ja kannatavad puudust.

Milline on alimentide arvutamise kord 1936. a. 27. juuni seaduse alusel? NSVL KohtuRK ringkiri nr. 3 1936. a. vastab sellele küsimusele nii: „Töötasust mahaarvamisele kuuluvate osade sissenõudmisel tuleb lähtuda mitte ainult tööliste kindlast kuupalgast, vaid ka kõikidest muudest töölepingu alusel saadavaist tasudest, mis kannavad alatist iseloomu (tükitöötasu, ületunnitasu, tasu mitmekohapidamisest). Juurde ei tule arvata ainult juhuslikke tulusid: preemiaid, toetusi jne.“

Sissetulekute hulka, mida alimentide arvutamisel arvesse ei võeta, tuleb arvata ka väljamaksed, mis teostatatakse küll töölepingu alusel, kuid eriliseks otstarbeks, näiteks mitte töö tasuks, vaid tööga seotud kulude katteks, nagu komandeerimistasud, kolimisrahad jne. Siia tuleb arvata ka hüvitus puhkuse mittekasutamise eest. Kuid ei ole alust mitte arvestada lisandeid tööpalka juurde, mis küll on erilised, kuid

osutuvad töö ergutustasuks, näiteks lisatasusid töölistele, kes on tööle saadetud kaugeisse maakohtadesse.

Juhuslike sissetulekute hulgas, mida alimentide sissenõudmisel ei arvestata, nimetab NSVL KohtuRK ringkiri ka „toetusi“. Nende all tuleb mõista preemia iseloomuga toetusi, näiteks kuurorti sõiduks jne. Mis puutub vallandamistoetusse vallandamise korral, siis seaduse mõtte järgi ongi see just selleks määratud, et kindlustada vallandatut ühes perekonnaga uue töö otsimiseni. Oleks ebaõige võtta lapselt alimentide saamise õigus selle toetuse arvel ajal, mil isa on siirdumas ühelt töölt teisele.

Liiduvabariikide tsiviilprotsessi koodeksid (VNFSV TsPK § 289 ja teiste liiduvabariikide TsPK analoogilised paragraafid) määravad, et üldkohuslik töötasu alammäär vabastab täielikult sissenõudmistest. Kuid selle alammäära kindlaksmääramine on juba ammugi lõpetatud. Teda ei maini ka 1936. a. 27. juuni seadus. Seepärast tuleb alimendid sisse nõuda kogu töötasust, ilma mingi alammäära väljaarvamiseta.

Kas on võimalik alimente vastavas osas sisse nõuda sotsiaalkindlustus-organite poolt makstavaist toetusist, pensionidest, stipendiumidest jne.? Sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt. Tsiviilprotsessi koodeksid loevad sotsiaalkindlustuse korras saadavad maksed alimentide sissenõudmise korra suhtes võrdseks töötasuga (VNFSV TsPK § 289 märkus 2 ja teiste liiduvabariikide TsPK analoogilised paragraafid). Pole alust ka stipendiumide suhtes erandeid teha. Turkmeeni NSV TsPK lubab otsest stipendiumidest alimentide sissenõudmist (§ 394),

teiste vabariikide TsPK seda ei keela. Ainult Ukraina NSV TsPK (§ 347) vabastab õppurite stipendiumid alimentide sissenõudmistest, kui nad ei ületa vastava stipendiumi keskmist määra.

Kas on võimalik alimente sissenõuda tööliste ja teenistujate teistest kõrvalteenistustest, mis ei ole töötasu? Jah, on võimalik, kuid ainult tingimusel, et neil lisasissetulekuil oleks alatine, mitte juhuslik iseloom, näiteks teenistuja, kes saab töötasu, teenib samal ajal süstemaatiliselt kõrvalt kirjandusliku tööga. Mõnikord see kõrvalteenistus võib ületada sellise isiku töötasu. Samuti võib lugu olla näiteks kodukäsitöölisega, kes on endale koha leidnud kusagil palgatööl, kuid peamist sissetulekut hangib edasi käsitöoga tegutsemisest. 1936. a. 27. juuni seadus kõneleb ainult töötasust, sest tööpalk on kaugelt enamikul juhtudel tööliste või teenistuja peamiseks ja ainukeseks ülalpidamise allikaks. Kuid sama seadus kõneleb sissejuhatavas osas „abikaasade lahuselu puhul lapse isa poolt lapse ülalpidamiseks makstavate summade miinimumi“ kindlaksmääramisest. Seega ei kõrvalda seadus täiendavate väljamõistmiste võimalust. Pole mingit alust asetada muud teenistust privilegeeritud seisukorda võrreldes töötasuga, kui sel teenistusel on ainult alatine, mitte aga juhuslik iseloom. Teissugune lahendus võiks viia kuritarvitustele pahausklike kostjate poolt, kes püüaksid töökohast saadavat töötasu vähendada ja kõrvaltegevusest saadavat tulu suurendada.

Kuidas määrata nende isikute poolt makstavaid alimente, kelle tulud ei ole töötasu ega teenistus tööpäevade alusel? Siia kategooriasse kuuluvad

mittekoopereerunud käsitöölised ja kodukäsitöölised, üksiktalupojad, niinimetatud vabakutselised isikud — kaitsjate kolleegiumi liikmed, kunstnikud, kirjanikud jt. 1936. a. 27. juuni seadus neid ei maini, kuid on selge, et see ei anna alust nende asetamiseks privileeeritud seisukorda.

Autorihonorar loetakse seaduse poolt alimentide sissenõudmise suhtes võrdseks töötasuga (VNFSV TsPK § 289 märkus 3 ja teiste vabariikide TsPK vastavad paragraafid).

Alimendid tuleb teistest töötuludest analoogia põhjal sisse nõuda niisama suurtes osades kui töötasustki. Neil juhtudel, kui seda tulu ei saada regulaarselt ühest allikast ja teda on igakuiselt väga raske kindlaks määrata (näiteks üksiktalupoegade suhtes), siis tuleb algul kindlaks teha kostja aastane tulu. Kohus võib seda teha asjas kogutud andmete alusel või välja minnes aastatulu summast, mis on arvatud RahanduseRK organite poolt kostja maksustamisel. Tulu püsivuse puhul aastate jooksul või tema alatise kasvamise korral on küllaldane, kui tulu arvutatakse viimase aasta eest; kui aga tulu viimase aasta jooksul oli juhuslik, siis võib võtta viimaste aastate (kahe, kolme jne. aasta tulu, kuipalju kohus peab otstarbekohaseks) keskmise tulu. Olles kindlaks määranud aastase tulu, tuleb võtta sellest $\frac{1}{12}$, s. o. määrata kuu-tulu, viimasest aga vastav osa seaduse alusel — $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{3}$ või $\frac{1}{2}$, olenevalt laste hulgast, kelle kasuks alimente nõutakse, ja vastav summa kostjalt edaspidi välja mõista kuni tema materiaalse seisukorra muutumiseni. Näiteks 12 000-rublase aastasissetulekuga mittekoopereerunud kodukäsitöölise kuusissetulek on 1000 rbl. Kui kodukäsitööliselt nõutakse alimente ühe lapse

kasuks, siis peab kohus välja mõistma $\frac{1}{4}$ tuhandest rublast, s. o. 250 rubla kuus.

Erinevalt alimentide töötasust sissenõudmise juhtudest ei või kohus oma otsuses neil juhtudel piirduda ainuüksi sissenõutava osa (näiteks $\frac{1}{4}$) märkimisega, vaid peab määrama ka konkreetse summa. Vastasel korral ei oskaks kohtutäitur kohtuotsust teostada, sest kodukäsitöölise kuusissetulek ei ole talle teada, kuid selle kontrollimine ja sealjuures tekkivate vaidluste lahendamine pole kohtutäituri, vaid kohtu asi. Seevastu kui kodukäsitöölise on töendusliku artelli liige ja saab regulaarselt artellist töötasu, siis on võimalik piirduda töötasu teatava osa väljamõistmisega, näiteks $\frac{1}{4}$, kui alimente nõutakse ühe lapse kasuks, sest sel juhul teostub täitmine samuti kui alimentide sissenõudmisel töölise või teenistuja töötasust.

Kuidas arvutada väikejaotikaubanduse võrgu töötajate poolt makstavaid alimente? Väikejaotikaubanduse võrgu töötajad ei saa kindlat töötasu, vaid ainult jaotimüügi ja väikehulgimüügi hindade vahe, kusjuures sellistel töölistel tuleb kanda ka kulud, mis on ühenduses poodide, telkide jne. pidamisega.

NSVL KohtuRK ja SisekaubanduseRK ringkirjas nr. 13/15135 1936. a. on seletatud (vt. seletused VNFSV APEK § 51-a juurde, 1938. a. väljaanne), et sel juhul alimentidena sissenõutav osa tuleb arvata mitte tariifsummäärast, vaid kogu „puhastöötasust“, mis on arvutatud kaubandusorganisatsiooni poolt koos ametiühinguga.

Muidugi on küllaldane, kui kohtuotsusega on

välja mõistetud vastav osa „puhastöötasust“. Muu määratakse kindlaks kohtuotsuse täitmisel.

Kuidas alimente välja mõista kolhoosnikuilt? 1936. a. 27. juuni seadus nõuab, et alimendid tuleb kolhoosnikuilt välja mõista niisama suurtes osades tööpäevadest nagu töötasustki, s. o. $\frac{1}{4}$ ühe lapse, $\frac{1}{3}$ kahe lapse ja $\frac{1}{2}$ kolme või rohkema lapse kasuks.

Tööpäevade arvestamist kolhoosnikule on niisama kerge kontrollida kui töötasu väljamaksmist töölisele või teenistujale, mida arvestades on küllaldane, kui otsuses märgitakse tööpäevade osa, mis tuleb alimenditena kinni pidada. Kinnipidamine ise toimub kohtu-täituri ettepanekul tööpäevade ülekandmise teel kolhoosi juhatusel poolt lapse ema arvele. Kolhoosniku nõusolekul, kes on kohustatud alimente maksma, võib tööpäevade ülekandmine kolhoosi valitsuse poolt toimuda muidugi ka ilma kohtuotsuseta, aga kui kolhoosnik sellist nõusolekut ei anna, on vajalik kohtuotsus (NSVL KohtuRK ringkiri nr. 16, 1936. a.). 1936. a. 27. juuni seadus näeb ette kolhoosnikuilt alimendide väljamõistmise tööpäevade osa näol ainult sel juhul, kui lapse ema on ka kolhoosnik. Neil juhtudel aga, kui lapse emaks on tööline või teenistuja, saab alimente tööpäevades välja mõista ainult tema nõusolekul. Kui selline nõusolek puudub, tuleb alimendid välja mõista rahas, vastavalt tööpäevade hinnangule (NSVL KohtuRK ringkiri nr. 3, 1936. a.). Kolhoosnikult võib alimente välja mõista mitte ainult tema arvele kantud tööpäevadest, vaid ka tema teistest tuludest.

NSVL KohtuRK ringkiri 1936. a. nr. 3, p. 6 annab sellise juhendi: „Alimentide sissenõudmisel kolhoosni-

kuilt, kel on töötasu kõrval, mis nad saavad tööpäevade eest kolhoosis, veel sissetulekuid kõrvaltöödest mujal, käsitööst jne., teostatakse alimentide mahaarvamist nii tööpäevadest kui ka peale selle neist täiendavaist rahalisist tuludest, vastavalt käesoleva ringkirja p. 3 juhenditele“, s. o. nagu isikuilt, kes ei saa töötasu. Alimentide väljamõistmise võimalusel kolhoosniku väljaspool kolhoosi saadud töötasust on eriti suur tähtsus, sest kolhoosnikul on palju kergem kui töölisel või teenistujal oma töötasu kolhoosis miinimumini vähendada ja teenida selle asemel kõrvalt. Sel viisil alimentide maksmisest kõrvalehoidumise katsed on praksises küllalt tuntud.

NSVL KohtuRK ringkiri ei kõnele midagi neist tuludest, mis kolhoosnik saab oma abimajapidamisest õueaia-maatükil. Ka 1936. a. 27. juuni seadus ei kõnele sellest midagi. Kas on võimalik alimente välja mõista kolhoosniku abimajapidamise tuludest? Võttes arvesse, et tulu õueaiamaal asuvast abimajapidamisest kuulub mitte üksikule kolhoosnikule, vaid kogu kolhoosiperele, kujutades endast pere üksiku liikme suhtes tavaliselt vähese tähtsusega suurust, ei tule üldreeglinana abimajapidamise tuludest alimente välja mõista. Erandit on võimalik ja vajalik teha ainult neil juhtudel, kui kolhoosnik, kellelt alimente nõutakse, alimentide maksmisest kõrvalehoidumise sihiga või muil motiividel vähendab tahtlikult oma tööpäevade arvu kolhoosis, hankides ülalpidamisvahendeid oma abimajapidamise tulude suurendamise teel. Selline tegu oleks alimentide suhtes otseseks 1936. a. 27. juuni seadusest möödahiilimiseks ega või muidugi kolhoosnikut vabastada tema alimendikohustustest.

Alimentide väljamõistmise kord emadelt-kolhoos-

nikuilt nende vastu hagide esitamise puhul on samasugune kui alimentide sissenõudmisel isadelt-kolhoosnikuilt.

Kas on võimalik alimente arvutada mitte ainult kostja tuludest, vaid ka tema varandusest? Neil juhtudel, mil 1936. a. 27. juuni seaduse alusel määratud kostja sissetuleku osa pole küllaldane laste kindlustamiseks, kostjal on aga märkimisväärne varandus, näiteks suured säästud, maja, suvila jne., siis võib kostjalt välja mõista tema töötasu või muu sissetuleku kindlaksmääratud osa täienduseks veel alimendid kindlas summas, pöörates sissenõude tema varandusele. Nagu juba mainitud, määrab 1936. a. 27. juuni seadus kindlaks ainult summade miinimumi, mis tuleb maksta laste kindlustamiseks. Oleks 1936. a. 27. juuni seaduse mõtte rikumine, kui jäetaks lapsed kindlustamata, samal ajal kui isal on selleks küllaldasi vahendeid.

Kas on kostja juures elavail lastel õigus nõuda alimentide välja mõistmist? 1936. a. 27. juuni seaduse sissejuhatavas osas on kindlalt öeldud, et tema poolt määratakse kindlaks alimentide minimaalne summa, mida isa peab maksma „abikaasade lahuselu puhul“, s. o. neil juhtudel, kui alimenteeritav laps ei ela isa juures. Selliste laste kasuks, kes elavad vanema juures, s. o. ühes perekonnas, pole üldse vajadust alimente vanemalt välja mõista, sest sellistel juhtudel antakse lastele ülalpidamist natuuras. Kostja juurde jäävate laste ülalpidamiseks jätab seadus vähemalt 50% töötasust.

Siiski esines praksises pärast 1936. a. 27. juuni seaduse väljaandmist juba küllalt juhtumeid, kus esitati kostja juures elavate laste kasuks alimentide sisse-

nõude hagnosisid. Seda tehti tavaliselt nende alimentide vähendamiseks, mida sisse nõuti kostja laste kasuks, kes elasid temast lahus. Näiteks kostjal on esimesest naisest kolm last ja teisest kaks. Esimese naise lastele arvatakse 50% kostja töötasust. Isale ühes uue perekonnaga jääb samuti 50%. Kui aga esitada alimendihagi teise naise kahe lapse kasuks ja hagi rahuldatakse, siis tuleb 50% töötasust, mis peetakse kinni alimentideks, jagada viie lapse vahel. Kahe lapse peale tuleb 20% töötasust. Seega on kostja käsutuses kindlustatuna sissenõudmiste vastu 50% pluss 20% tema juures elavate laste arvel, seega kokku 70% töötasust, esimese naise lapsed aga saavad mitte 50%, vaid ainult 30% töötasust.

Sellised kunstlikud ehk fiktiivsed hagid kui seadusest möödahiilimisele suunatud tuleb muidugi tagasi lükata. Mõnikord esitavad vanemad isegi dokumente abielulahutuse kohta, kuigi nad tõepoolest jätkavad kooselu ja faktiliselt üldse pole lahutunud. Muidugi võivad need dokumendid, kui nende fiktiivsus on kindlaks tehtud, aluseks olla mitte ainult alimendihagi rahuldamisest keeldumisele, vaid ka süüdi olevate isikute vastutusele võtmisele alimentide maksmisest kuritahtliku kõrvalehoidumise eest.

Kohtu- ja prokuratuuritöölise üleliidulise nõupidamise määruses, mis kinnitatud NSVL KohtuRK poolt 13. jaanuaril 1937. a., on viidatud vajadusele pidada võitlust seda liiki kunstlike haginega.

On siiski juhtumeid, kus lapsed elavad vanematega koos, kasutades ühist elamispiinda, kuid viimased kas joomise tagajärjel või muil põhjusil ei anna lastele mingisugust või peaaegu mingisugust ülalpidamist. Selliseid lapsi võib tegelikult mahajäetuiks lugeda ja

neile on võimalik alimente välja mõista. Muidugi mõista on asja faktilist külge alati vajalik hoolikalt kontrollida, et ka selliseil juhtudel ei toimuks seadusest möödahiilimist. Vanem, kes on maha jätnud alaealised lapsed ja pole neid kindlustanud ülalpidamisvahenditega, tuleb muidugi võtta kriminaalvastutusele.

Alimendid täisealiste laste kasuks. Alimente täisealiste laste kasuks võib välja mõista ainult puudustkannatavaile töövõimetuile lastele (VNFSV APEK § 42 ja teiste liiduvabariikide koodeksite vastavad paragraafid).

Täiskasvanud laste alimenteerimine on muidugi erandjuhtum. Üldreeglina peavad täiskasvanud endid ise ülal pidama. Arvestades seda reeglit, ei tule APEK § 42 tõlgitseda laiendavalt. Alimendiõiguse tekkimiseks on vajalik mõlema antud paragraafis märgitud tingimuse — nii puuduse kannatamise kui ka töövõimetus — olemasolu. Seepärast, kui töövõimeline kannatab puudust, siis ei ole tal õigust alimentide peale. Tööpuudust meil ei ole, ja tal on võimalik end ise ülal pidada. Õigust alimentide peale pole ka töövõimetusel, kui ta puudust ei kannata, näiteks kui ta saab küllaldast pensioni sotsiaalkindlustuse korras või on tal muid elamisvahendeid.

„Puuduse kannatamise“ mõiste küsimus nõuab mõningaid selgitusi. Praksises tekib mõnikord küsimus selle kohta, kas on võimalik alimente välja mõista isikule, kes saab pensioni sotsiaalkindlustuse või sotsiaalhoolduse korras. Sellele küsimusele leiame vastuse ainult Azerbaidžani NSV koodeksis. Selle koodeksi märkuses § 56 juurde märgitakse, et alimentide nõudmise puhul puudustkannatavate töövõimetus vanemate kasuks „arvestatakse“ alimentide väljamõist-

misel asjaolu, kas nad saavad ülalpidamist sotsiaalkindlustuse või -hoolduse korras. Seega alimente võidakse sel juhul välja mõista, kuid vastavalt vähendatud määral lisaks pensionile. Kuigi Azerbaidžani NSV koodeksis antakse juhendid ainult erijuhuks, siiski osutub see põhimõtteliseks ja seda tuleb analoogia põhjal rakendada ka teistele sarnastele juhtudele.

Kas võib küsimust sellisel viisil lahendada ka teistes liiduvabariikides? Meile näib, et võib. APEK ei sisalda viiteid sotsiaalkindlustuse normidele või eeskirjadele peale ühe juhu, mis siia ei kuulu.

Vastavalt VNFSV APEK § 48-le, § 50 märkusele ja teiste liiduvabariikide koodeksite vastavaile paragraafidele määratakse alimentide suurus olenevalt vanemate ja laste varalisest seisundist, mitte aga sotsiaalkindlustuse normide või eeskirjade järgi. Samal seisukohal asub ka 1936. a. 27. juuni seadus, mis samuti ei määra alimentide suurust sotsiaalkindlustuse normide või eeskirjade järgi. Viimase eeskirju pole alust rakendada ka teistele juhtudele, miliseid sätib APEK.

Ühelgi maal pole sotsiaalkindlustus nii laiaulatuslikult korraldatud kui meil. Sellegipärast peab oma invaliidide eest hoolitsema mitte ainult riik, vaid ka perekond. Viimase elutase võib olla kõrgem kui riigi poolt antav kindlustus, sest pensioniga kindlustamise suurus oleneb töö iseloomust, staažist ja reast teistest asjaoludest. Peale selle võib invaliidi hooldamisel olla alaealisi lapsi, keda ta samuti peab ülal pidama oma pensionist. Seepärast võib tema materiaalne seisund osutada raskeks üksikuil juhtudel isegi siis, kui ta saab pensioni. Kui vanemal on selleks küllaldasi ainelisi võimalusi, siis peavad nad selliseil juhtudel

APEK § 42 alusel osutama materiaalsel abi oma lastele-invaliididele. Igasugune teine küsimuse lahendus oleks puhtformaalne ega vastaks sotsialistliku ühiselu reeglitele ja meie perekonna-seadusandluse üldisele mõttele. Kuid alimentide väljamõistmine töövõimetuile lastele lisaks pensionile peab toimuma muidugi ainult neil juhtudel, kui see on tõesti tarvilik, kusjuures tuleb kohustuslikult arvestada mõlema poole materiaalsel seisundit.

Kui töövõimetu on abielus, tuleb alimente esimeses järjekorras nõuda teiselt abikaasalt, sest sellisel juhtudel on olemas uus iseseisev perekond, kes peab end üldreeglina ise ülal pidama.

Alimentide suurus, mis VNFSV APEK § 42 alusel täisealiste laste kasuks välja mõistetakse, määratakse kohtu poolt tema äranägemisel, olenevalt mõlema poole varalisest seisundist. Selles küsimuses on raske anda mingisuguseid konkreetsemaid juhendeid. Igal juhul ei tule lubada, et töötaja oleks alimentide väljamõistmise tõttu raskemas materiaalses seisundis kui mittetöötaja. Vanemad lähevad armastustundest tihti niikaugemale, kuid selleks neid sundida poleks õige.

Alimentide maksmise kohustus lasub mõlemal vanemal vastavalt nende materiaalsele seisundile. Kui ühel neist on iseseisev teenistus, teine aga on tema ülalpidamisel, tuleb välja mõista muidugi vaid ühelt — sellelt, kes teenib. Nagu juba eespool mainitud, tuleb välja mõista kindlas summas.

Ukraina NSV koodeks (märkus § 30 juurde) ja Azerbaidžani NSV koodeks (§ 49) annavad kohtule erandjuhtudel, olenevalt erilistest vanemate ja laste vahekordadest, õiguse vabastada vanemaid alimentide maksmisest oma täisealistele töövõimetuile lastele.

(Konkreetselt viidati Ukraina NSV koodeksi arutamisel juhtude võimalikkusele, kus vanemad on kodusõjas võidelnud nõukogude võimu eest, nende lapsed aga valgete poolel, või vastupidi.) Samuti lubatakse Ukraina NSV-s lapsi vabastada alimentide maksmisest vanemaile. Endast mõista tuleb selliseid erandeid lubada äärmise ettevaatusega. Valge-Vene NSV koodeks (§ 63) ja Gruusia NSV koodeks (§ 47) panevad täisealistele töövõimetuile lastele alimentide maksmise kohustuse ainult neil juhtudel vanemaile, kui vanemal on võimalik seda abi lastele anda, arvestades nende varalist seisundit. See erinevus on ebaluline, sest ka teistes vabariikides tuleb arvestada vanemate materiaalsel seisundil.

Kuidas alimente välja mõista, kui lapsed on vanemate vahel jagatud? Laste ülalpidamise kohustus lasub mõlemal vanemal. Kui vanemad lahutavad abielu ja jagavad lapsed eneste vahel, siis küsimus, kuidas jagada nende vahel laste ülalpidamise kulud, tuleb esitada lahutuse teostamisel ja lahendada vanemate kokkuleppega. VNFSV-s on 1937. a. 10. mai seaduse alusel (APEK § 22 uus redaktsioon) perekonnaseisuaktide registreerimise raamatust sellise kokkuleppe kohta tehtud väljavõttel täitedokumendi jõud ja sissenõudmine selle järgi toimub samuti kui täitelehe järgi. Niisugune säte kehtib ka Uzbeki NSV APEK-s (§ 16). Teistes vabariikides võib sellise kokkuleppe alusel välja anda täitepaldise või käskotsuse.

Nagu võib järeldada VNFSV APEK § 22-st, on sellise kokkuleppega võimalik alimente määrata vähe-
mas suuruses, kui on ette nähtud 1936. a. 27. juuni seaduses, kuid mõlemal poolel on siiski õigus hiljem

kohtu poole pöörduda ja taotella alimente sel määral, mis on määratud seadusega.

Seesugused küsimused võivad kohtus tekkida ka neil juhtudel, kui poolte vahel kokkulepet ei ole. Kuidas tuleb niisugustel juhtudel alimentide suurus kindlaks määrata?

Kohtu- ja prokuratuuritöölise üleliiduline nõupidamine andis alimendiasjade resolutsiooni kolmandas osas, mis kinnitatud NSVL KohtuRK poolt 13. jaanuaril 1937. a., selles küsimuses säärase juhendi: tuleb esialgu välja arvutada, kui palju kuulub 1936. a. 27. juuni seaduse alusel emalt isale ja isalt emale ja siis vahe välja mõista (jutt on alaealistest lastest). Näiteks isa teenib 300 rbl. kuus, ema aga 150 rbl. Neil on neli last, kes on jagatud nende vahel võrdselt. Sel juhul kuulub kahele lapsele, kes on ema juures, isalt 100 rbl. kuus, ema aga peaks maksma kahele isa juurde jäänud lapsele 50 rbl. Seega vahe on ema kasuks 50 rbl. kuus, mis ka tuleb emale välja mõista. Nõupidamise määrus ei ütle täpsemalt, kas see raha tuleb isa töötasu osaks ümber arvutada või tuleb see kindlas summas välja mõista. Õigem oleks sel juhul välja mõista vastavas osas, s. o. toodud näites tuleks isalt välja mõista $\frac{1}{6}$ osa tema töötasust. Poolte töötasude vastastikuse suhte muutumise korral on huvitatud pooltel õigus paluda kohtult väljamõistetud osa suuruse uut läbivaatamist.

5. Laste alimendikohustused vanemate suhtes.

VNFSV APEK § 49 ja teiste liiduvabariikide koodeksite vastavate paragraafide alusel on lapsed

omakorda kohustatud ülalpidamist andma oma puudustkannatavaile töövõimetuile vanemaile.

See kohustus on vastupidine sellele kohustusele, mis lasub vanemal oma töövõimete puudustkannatavate laste ülalpidamise suhtes. Käesolevas brošüüris lk. 39—42 käsitletud eeskirjad puudusekannatamise mõiste, alimentide suuruse ja nende määramise kohta kindlas summas rakendatakse vastavalt ka antud juhul.

Märgime ära ainult ühe erisuse, mis seisneb selles, et puudustkannatavaile töövõimetuile vanemaile abiandmise kohustus lasub kõigil täiskasvanud lastel. Siiski pole praksises harvad need juhud, kus hagi esitatakse ainult ühe lapse vastu. See kutsub tavaliselt esile õiglase vastuvaidlemise kostja poolt. Kuidas toimida neil juhtudel? VNFSV TsPK § 5 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragraafide alusel peab kohus kõigepealt hagejale seletama, et tal on õigus alimente hageda kõigilt töövõimelistelt lastelt ja neid kaaskostjaina asjasse tõmmata. Seejuures tuleb meeles pidada, et alimentide hagit, kokkukõlas VNFSV TsPK § 25 märkusega ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragraafidega, võib esitada ka hageja elukoha järgi. Neil juhtudel, kui uute kostjate kaasatõmbamine on seotud suure viivitusega, hagejale on aga vajalik kohene abi, pole kaaskostjate samasse asjasse tõmbamine otstarbekohane. Uute kostjate suhtes tuleb alustada uus protsess.

Kui teisi kostjaid kaasa ei tõmmata, tuleb asjasse tõmmatud kostjalt üldreeglina välja mõista ainult tema osa alimentidest, selgitades esialgselt poolte küsitlemise või muul lihtsamal teel, milline alimentide summa tuleks näiteks teistelt hageja lastelt välja

mõista. VNFSV Ülemkohtu presiidiumi poolt 11. juunil 1929. a. kinnitatud Tsiviilkassatsiooni kolleegiumi juhendkiri (vt. seletused VNFSV APEK § 49 juurde, 1938. a. väljaanne) lubab üksikuil juhtudel, kui kohus peab seda otstarbekohaseks, alimente asjasse tõmmatud kostjalt tervikuna välja mõista. Sel juhul võib kostja summa, mis temalt on liigselt teiste kostjate eest välja mõistetud, viimaseilt regressi (tagushagi) korras sisse nõuda. Siiski peavad sellised juhud juhendkirja mõtte kohaselt olema erandiks, mitte sugugi aga üldreegliks.

6. Abikaasade alimendikohustused.

Nagu juba eespool mainitud, pole abikaasade alimendikohustused liiduvabariikides ühesugused. VNFSV, Valge-Vene NSV, Armeenia NSV, Azerbaidžani NSV ja Turkmeeni NSV koodeksite alusel on puudustkannataval töövõimetusel abikaasal õigus teiselt abikaasalt ülalpidamist saada abielu ajal, samuti ka aasta jooksul, arvates abielu lõppemise momendist (VNFSV APEK § 14 ja 15 ning teiste liiduvabariikide koodeksite vastavad paragraafid). Töövõimetuse tekkimise aja küsimus (kas enne abielu või abielu ajal või pärast abielu), samuti ka töövõimetuse põhjused ei evi VNFSV Ülemkohtu seletuse järgi 11. juunist 1929. a. tähtsust (vt. seletused VNFSV APEK § 14 ja 15 juurde, 1938. a. väljaanne).

Erinevalt alimentidest laste kasuks, millal vanemad peavad lastega jagama isegi viimse, mis neil on, määrab seadus abikaasade-vaheliste alimentide suhtes, et neid võib teiselt abikaasalt nõuda ainult sel juhul, kui viimane on kohtu poolt tunnustatud suuteliseks

andma puudustkannatavale abikaasale materiaalsel abi (VNFSV APEK § 14 ja teiste liiduvabariikide koodeksite analoogilised paragraafid).

Puudusekannatamise lõppemisel kustub loomulikult ka õigus alimentide peale. See tuleb kustunuks lugeda ka sel juhul, kui puudustkannatav endine abikaasa astub uude abiellu, sest sel juhul on kohustatud ülalpidamise eest hoolitsema juba uus abikaasa. Ukraina NSV, Valge-Vene NSV ja Gruusia NSV koodeksites on selle küsimuse kohta otsene juhend. On loomulik, et abikaasade üheõigusluse põhimõtte kohaselt on alimendiõigus võrdselt nii naisel kui ka mehel. Väljamõistmine peab toimuma kindlas summas (NSVL KohtuRK ringkiri nr. 3, 1936. a.).

Uzbeki NSV koodeksi (§ 12) ja Gruusia NSV koodeksi (§ 23) alusel säilitab puudustkannatav töövõimetu abikaasa õiguse alimentide peale ka pärast abielu lõppemist kolme aasta jooksul, kui töövõimetus tekkis enne lahutust (Uzbeki NSV), Gruusia NSV-s aga, kui see tekkis enne abielu, abielu ajal või ühenduses abieluga.

Ukraina NSV APEK järgi säilib puudustkannatava töövõimetu abikaasa õigus alimentide peale piiramatu tähtaja jooksul pärast abielu lõppemist, kui ainult töövõimetus tekkis enne abielu, abielu ajal või aasta jooksul pärast lahutust.

Seega on erinevais vabariikides püstitatud erinevad tähtajad, mille jooksul puudustkannataval töövõimetusel abikaasal on õigus alimentide peale. See tekitab praksises mõnikord arusaamatu küsimuse, mis suguse vabariigi seadust tuleb rakendada selles või teises asjas.

Ühes Harkovi rahvakohtus oli arutusel järgmine

asi. Raudtee teenistuja H., kes töötas Harkovi raudteede valitsuses ja oli abielus üheksa aastat, viidi üle Moskvasse tööle ja ta lahutus naisest. Tema töövõimetu naine U., kes jäi Harkovi, esitas tema vastu alimentide nõudmise hagi. Hagi esitati Harkovis Ukraina NSV TsPK § 30 alusel. Kostja, kes vaidles hagi vastu teistel alustel, püsis ka seisukohal, et käesolevas asjas tuleks rakendada VNFSV, mitte aga Ukraina NSV seadusandlust, sest ta elab Moskvas. Peale selle, teenides Harkovis, elas ta komandeerituna suure osa ajast faktiliselt VNFSV territooriumil. Rahvakohus, toetudes NSVL Ülemkohtu 32. pleenumi määrusele 10. veebruarist 1931. a., lükkas täiesti õieti kostja taotlused tagasi ja mõistis hagejale alimendid välja Ukraina NSV seaduse alusel, s. o. tähtaega piiramata. Toodud NSVL Ülemkohtu määrus (NSVL Ülemkohtu määruste, seletuste ja juhendite kogu, 1936. a. väljaanne, määrus nr. 78) seletas, et vaidlustes, mis tekivad abielulistest suhetest, tuleb poole nõudel rakendada selle liiduvabariigi seadusandlust, mille territooriumil „pooled kõige kauem teostasid abielulis-perekondlikke suhteid“.

Kui ühe abikaasa töövõimetus tekkis teise süü läbi, siis on töövõimetul abikaasal õigus nõuda kahju tasumist VNFSV TsK § 403 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragraafide alusel.

Kas õigus abikaasade vastastikuste alimentide peale kuulub ka faktilistele abikaasadele, s. o. neile, kes pole registreerinud oma abielulisi suhteid perekonnaseisuorganisi? VNFSV, Valge-Vene NSV, Gruusia NSV ja Armeenias NSV koodeksid lahendavad küsimuse jaatavalt. On ainult vajalik, et oleksid tegelikult olemas faktilised abielulised suhted, mitte aga

juhuslik vahakord. Faktiliste abieluliste suhete tunnused on antud VNFSV ja Armeenia NSV APEK § 12-s ja Valge-Vene APEK § 23-s. Seesugusteks tunnusteks on: ühise kooselu fakt, sealjuures ühise majapidamise olemasolu ja abikaasaliste suhete avaldamine kolmandate isikute ees, samuti ka oludest olenevalt vastastikune materiaalne toetamine, ühine laste kasvatamine jm. Muidugi mõista võib ühel ja samal ajal ainuabieliu põhimõtte kohaselt tunnustada ainult ühte abielu.

Azerbaidžani NSV, Uzbeki NSV ja Turkmeeni NSV koodeksite järgi tunnustatakse ainult registreeritud abielu (koodeksite § 1). Erand on Turkmeeni NSV koodeksi alusel (§ 2 märkus) võimalik ainult põlisesse elanikkonda kuuluvate naiste huvide kaitsmise otstarbel juhul, kui faktilised abielulised suhted on tekkinud enne koodeksi kehtimapanekut, s. o. enne 1. jaanuari 1936. a.

Ukraina NSV APEK annab faktilistele abikaasadele alimendiõigused ainult sel juhul, kui nad vormistavad niisugused suhted järgneva registreerimise teel; kui aga seesugune registreerimine osutub võimatuks seetõttu, et üks abikaasadest on teises registreeritud abielus, siis on alimentide väljamõistmine mitte-registreeritud suhete alusel jäetud kohtu äranägemisele (§ 133—140). Seejuures seadus ei nõua, et faktilised suhted vastaksid neile faktiliste abieluliste suhete tunnustele, mis on määratud näiteks VNFSV APEK-s.

7. Muud alimentide liigid.

Nagu juba varem mainitud, kannavad lapsendajad, lapsendatud ja nende lapsed üksteise suhtes niisuguseid alimendikohustusi nagu lihased vanemad, lapsed ja lapselapsedki.

VNFSV, Armeenia NSV, Uzbeki NSV ja Turmeeni NSV koodeksites puuduvad paragraafid, mis vabastaksid lihased vanemad igasugustest kohustustest oma laste vastu juhul, kui need on lapsendatud teiste isikute poolt, seepärast neis vabariikides säilitavad lapsendatud õiguse oma vanemalt alimente nõuda (vt. VNFSV KohtuRK seletus 1927. a. VNFSV APEK § 57 juurde, 1938. a. väljaanne). Kui aga lapsendatu on läinud uude perekonda, tekib vanemate kohustus alimentide suhtes ainult neil juhtudel, kui alimente pole võimalik sisse nõuda lapsendajailt.

Ukraina NSV (§ 43), Azerbaidžani NSV (§ 70), Valge-Vene NSV (§ 81) ja Gruusia NSV (§ 73) koodeksite alusel kaotavad vanemad juhul, kui nende lapsed on lapsendatud teiste isikute poolt, nende laste suhtes kõik õigused ja vabanevad kõigist kohustustest. Seepärast ei saa neilt niisuguste laste kasuks alimente välja mõista isegi neil juhtudel, kui viimaseil ei ole võimalik alimente saada oma lapsendajailt.

Muudelt kohustatud isikutelt saab alimente sisse nõuda ainult tingimuste olemasolul, mis seaduses märgitud. Kõigilt neilt isikuilt (vanaisa, vanaema, lapselapsed, vennad ja õed, võõrasisad ja võõrasemad, võõraspojad ja võõrastütred ning isikud, kes on võtnud lapse alatiseks kasvatamiseks) saab alimentide maksmist nõuda ainult teises järjekorras, nagu kõneldakse — „subsidiarselt“ või „abistavalt“, kui kostjailt, kes

esimeses järjekorras on kohustatud alimente andma (vanemad, lapsed või abikaasad — vt. lk. 11 jj.), ei ole võimalik alimente sisse nõuda. Need juhud on üldiselt võrdlemisi harvad.

Kui tekib näiteks küsimus alimentide sissenõudmise kohta vanaisalt alaealiste lastelaste kasuks, siis on vaja esialgu kindlaks määrata, kas alimente ei saa sisse nõuda vanemalt, s. o. kindlaks teha, kas nad on surnud, või pole neil selleks võimalusi, või on nende elukoht teadmata. Alimentide väljamõistmiseks on muidugi vajalik huvitatud isikute kaasatõmbamine kostjaina või kaaskostjaina. Vanaisa ja vanaema isan ning emajoones vastutavad üldistel alustel, olenevalt nende varalisest seisundist. Küllalt üksikasjalised juhendid alimentide väljamõistmise kohta vanaisadelt ja vanaemadelt on antud VNFSV Ülemkohtu Tsiviilkassatsiooni kolleegiumi juhendkirjas 11. juunist 1929. a. (vt. seletus VNFSV APEK § 55 juurde, 1938. a. väljaanne).

Nagu juba märgitud, tuleb alimentide suurus neil juhtudel määrata mitte 1936. a. 27. juuni seaduse eeskirjade alusel, vaid kindlas summas, mis määratakse kohtu poolt, olenevalt huvitatud isikute varanduslikust seisundist. Seejuures tuleb meeles pidada, et seadus kohustab vanaisa ja vanaema ainult sel juhul lastelastele alimente maksma, kui nad (vanaisad või emad) omavad küllaldasi vahendeid.

8. Isa osavõtt ema kuludest, mis on seotud rasedusega ja sünnitusega ning ema ülalpidamisega raseduse ajal ja pärast sünnitust.

Peale alimentide maksmise lapse ülalpidamiseks on isa VNFSV APEK § 31 ja teiste liiduvabariikide koodeksite vastavate paragraafide alusel kohustatud osa võtma ema kuludest, mis on seoses rasedusega ja sünnitusega, samuti ka ema ülalpidamisega raseduse ajal ja kuuekuise tähtaja jooksul pärast sünnitust. Ukraina NSV-s (§ 11), Gruusia NSV-s (§ 45) ja Valge-Vene NSV-s (§ 45) on viimane tähtaeg pikendatud ühe aastani, Uzbeki NSV-s aga (§ 25) üheksa kuuni.

Emadele toetuste maksmine sotsiaalkindlustuse korras ja muu abi riigi poolt ei vabasta isa sellest kohustusest.

Isa osavõtu ulatus mainitud kuludest pole seadusega sätitud ja see määratakse kohtu poolt sõltuvasse ema kulude suurusesse ja poolte varalisest seisundist. Selle osavõtu otstarbeks on aidata emal katta neid lisakulusid, võrreldes tavaliste kuludega, mida tal tuleb kanda seoses rasedusega ja lapse toitmisega, näiteks tugevama või erilise toitmise kulud, teiste isikute teenete tasu jne., samuti ka, et tasuda emale töötasu kaotust, kui ta on sel ajal sunnitud oma tööst loobuma või seda vähendama. Muidugi mõista peab sealjuures arvestama seda abi, mis ema sel ajal sai riigilt, kolhoosidelt või teistelt organisatsioonidelt.

9. Alimendisuhete erisused.

Alimendisuhetel erinevad teistest tsiviilõiguslikest suhetest mõningate iseärasustega.

Esiteks, alimendiõigused ja -kohustused on seotud õigustatu ja kohustatu isikuga. Peale selle on alimendiõiguste teostamisest ja alimendikohustuste täitmisest huvitatud mitte ainult need isikud, keda see puudutab, vaid otseselt ka riik, kes organiseerib töövõimetusete kindlustamist ning määrab vastavalt juhitudel neile eestkoste (alaealised ja vaimuhaiged).

Arvestades seda, ei tohi alimendiõigusi ja -kohustusi käsutada nii, nagu võib käsutada tavalisi varalisi õigusi ja kohustusi, näiteks õigust nõuda võlakirja alusel võlga. Eriti ei või alimendiõigusi teistele isikutele üle anda, olgugi tasu eest. Praksisest võiks seesuguse üleandmise võimalus alimenteeritavale üsna kardetav olla ja võiks mõnikord viia nende raske olukorra ärakasutamisele pahausklike inimeste poolt. VNFSV Ülemkohus on seletanud, et VNFSV TsK § 124—128, mis lubavad nõuete ja kohustuste loovutamist ning reguleerivad nende loovutamise tingimusi ja korda, ei tule rakendada alimentide suhtes (vt. seletus VNFSV TsK § 124 juurde, 1938. a. väljaanne). Niivõrd kui alimentide loomus on kõigis liiduvabariikides ühesugune, tuleb seda sätet rakendada ka teistes liiduvabariikides.

Isik, kel on õigus alimentide peale, veel enam aga tema eestkostjad, ei ole samuti õigustatud ühekülgsest ega kokkuleppel sellest õigusest loobuma, kui see kahjustab alimenteeritava huve. Praksisest on esinenud katseid end alimendikohustustest tühistada krosside eest lahti osta, kuid kohtud on VNFSV TsK § 30, 32 ja 33 ning teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragraafide alusel seesugused kokkulepped õigesti alati kehtetuks tunnistanud. Ühekülgne alimendiõigusest loobumine tuleb § 30 põhjal samuti kehtetuks lugeda.

Esitatud hagidest loobumise, millega kahjustatakse laste huve, lubamatusele ja selliste loobumiste põhjendatuse hoolika kontrollimise vajadusele on tähelepanu juhitud VNFSV Ülemkohtu Tsiviilkassatsiooni kolleegiumi juhendkirjas 11. juunist 1939. a. (vt. seletused VNFSV APEK § 24 juurde, 1938. a. väljaanne).

Siit muidugi ei järeldu, nagu poleks võimalikud mingisugused kokkulepped alimentide, eriti aga nende suuruse kohta. Kohtupraktises esineb sageli poolte sobinguid alimentiasjus. Säärased sobingud on lubatud, kui nad seadusele ega alimenteeritava poole huvidele vastu ei käi.

Teiseks, alimentivahekorrad on kestvad vahekorrad. Nad on olemas kogu selle aja jooksul, mis on seaduses määratud, sealjuures võivad nad selle aja jooksul oluliselt muutuda, olenevalt asjaolude, eriti aga poolte varalise seisundi muutumisest. Seepärast oleks täiesti ebaõige rakendada nende suhtes hagiaegumist, arvestades seda alimentisuhete tekkimise momendist alates. Ebaõige oleks näiteks seesugune arutus: laps on sündinud 1. jaanuaril 1935. a., alimentihagi esitati alles 1939. a., s. o. kolmeaastase aegumistähtaja möödalaskmisega, seepärast tuleb hagi tagasi lükata. Aegumisega võivad kustuda ainult üksikud maksed, mille suhtes pole õigeaegselt hagi esitatud, kuid sugugi mitte õigus alimentide peale, sest ta on olemas, nagu tekiks ta lakkamatult 18 aasta jooksul kuni lapse täisealiseks saamiseni.

Alimentisuhete kestvast iseloomust järgneb eriti, et niikaua, kuni kestavad alimentisuhted, võib alati esitada hagi varem lapsele väljamõistetud alimentide suurendamise kohta selle määraneni, mis on püstitatud

1936. a. 27. juuni seadusega, kuigi selle seaduse väljaandmise päevast on möödunud rohkem kui kolm aastat.

10. Alimendikohustuste üleminek pärijaile.

Sellest, mis ülalpool öeldud alimentide tiheda seose kohta kohustatu isikuga, järgneb, et nad tema pärijaile üle ei lähe, kui seaduses ei ole otsesest sätet selle kohta. Kuid see käib muidugi ainult tulevaste maksete kohta; mis aga puutub alimendimaksetesse, mis tuleb maksta pärandaja surma päevani, siis need on tema võlg ja lähevad pärijaile üle üldisel alusel.

Maksete suhtes aja eest pärast pärandaja surma näeb VNFSV-s 29. novembril 1928. a. väljaantud seadus (VSKK 1929. a., nr. 22, art. 233) ette, et pärijaile, kes on saanud pärandi isikult, kes pidas ülal lapsi, või isikult, kellel seaduse järgi lasus kohustus lapsi ülal pidada, pannakse kohustus anda ülalpidamist pärandaja alaealistele või puudustkannatavaile töövõimetuile lastele saadud varanduse ulatuses. Mainitud seadus moodustab VNFSV APEK § 42².

Pärijate kohustus lapsi ülal pidada on solidaärne kohustus, pannakse nende peale proportsionaalselt saadud pärandi suurusega ja tekib ainult järgmistel juhtudel: a) kui laste vanemad on surnud või b) kui vanemal pole küllaldasi ainelisi võimalusi laste ülalpidamiseks. Seaduse mõtte järgi pole vajalik, et lapsed, keda pärandaja ülal pidas või keda ta oli kohustatud ülal pidama, oleksid tema lihased lapsed. Nad võivad olla ka mittelihased, vaid näiteks lapsendatud või kasvandikud-kasulapsed. Teistele alimenteerita-

vate kategooriatele, näiteks ülenevaile sugulastele, ei laiendata § 42².

Sellised sätted sisalduvad ka Azerbaidžani NSV (§ 49²), Turkmeeni NSV (§ 43), Uzbeki NSV (§ 36²) ja Gruusia NSV (§ 48 märkus) koodeksites. Azerbaidžani NSV APEK § 62 annab kohtule õiguse panna pärijaile kohustus anda ülalpidamist ka teistele isikutele, kellele pärandaja oli kohustatud alimente maksma.

11. Talundipere vastutus oma liikmete alimendikohustuste järgi.

Vastavalt VNFSV APEK § 56¹-le määrab kohus, olles kindlaks teinud lapse põlvnemise talundipere liikmest, ühtlasi ka produktide hulga, mis isa pere on kohustatud lapse ülalpidamiseks välja andma.

Jutt on juhust, kui laps ei ole isa pere liige. Kui laps on tema pere liige, siis on tal, vastavalt § 56¹ II lõikele, olenemata neist õigustest, mida ta evib kui pere liige, õigus ülalpidamist saada isa ja ema isiklikust varast üldistel alustel.

Lapse kuuluvuse isa või ema pere hulka määrab see vanem, kelle juures laps elab. Vaidlused lahendatakse kohtu poolt, kes peab silmas lapse huve (§ 56).

Paragraaf 56¹ esimest lõiget ei tule mõista nii, et ta võtab lapselt õiguse ülalpidamise saamiseks vanema isiklikest vahendeist neil juhtudel, kui laps ei kuulu tema pere koosseisu. See räägiks vastu APEK § 42-s väljendatud põhiprintsiibile. Eriti oleks seesugune tõlgitsemine ebasobiv neil juhtudel, kui vanemal on iseseisev töötasu. Seepärast tuleb tunnistada, et pere kohustus anda lapsele ülalpidamist, mil-

lest kõneldakse § 56¹-s, osutub täiendavaks, subsidiaarseks sellele kohustusele, mida vanem ise kannab lapse suhtes.

Paragraaf 56¹ säilitab oma jõu ka 1936. a. 27. juuni seaduse kehtivusel olles. Neil juhtudel, kui 1936. a. 27. juuni seaduse alusel määratud vanema isikliku töötasu osa pole küllaldane, tuleb ülalpidamine täiendavalt välja mõista perelt. Siiski tuleb alimendid 1936. a. 27. juuni seaduse järgi välja mõista kõigepealt vastava osa näol isa töötasust, mis tuleb ainuisikliku talundipere üldisest tulust eraldada, kui kostjal ei ole iseseisvat töötasu.

Kuid kas on võimalik juhul, kui alimendid, mis on välja mõistetud kolhoosnikult tööpäevade vastava osa näol, osutuvad mitteküllaldaseks lapse eest hoolitsemisel, alimente täiendavalt sisse nõuda kostja kolhoosiperelt? See küsimus on vaieldav. Tuleb arvata, et kuivõrd kolhoosipere jääb talundipereks ja kuni § 56¹ pole muudetud, tuleb sellele küsimusele vastata jaatavalt, seda enam, et pere koosseisu kuuluvad tavaliselt ka lapse teised lähemad sugulased, nagu vanaisa ja vanaema, vennad ja õed, kes on kohustatud lapsele vajalikku ülalpidamist andma, kui tal pole võimalik seda saada vanemait.

Käsiteldud korda tuleb rakendada ka teistes liiduvabariikides. Erinevused, mis selles küsimuses olid üksikuis seadusandlustes, näiteks Ukraina NSV-s ja Turkmeeni NSV-s, on 1936. a. 27. juuni seaduse väljandmisega peaaegu tasandatud. Gruusia NSV, Valgevene NSV ja Azerbaidžani NSV APEK järgi pole pere täiendavat vastutust oma liikmete alimendikohustuste eest ette nähtud.

Erinev on väljamõistetud alimentide sissenõud-

mise pööramise võimalikkuse küsimus kostja osale pere varandusest. Ainult Gruusia NSV (APEK § 62) ja Azerbaidžani NSV (§ 27) seadusandlused võimaldavad alimentide sissenõudmise pööramist kostja osale pere varandusest tingimusel, kui tal on teiste pere liikmetega ühine majapidamine. Sealjuures võib sissenõudmist pöörata siiski ainult rahasummadele ja majapidamise produktidele, mitte aga pere põhivarale — karjale, ehitistele jne. Sissenõudmise pööramine kostja osale ühisest pere varandusest on Valge-Vene NSV-s lubatud ilma mainitud kitsendusteta alimentide maksimisest kuritahtliku kõrvalehoidumise korral (APEK § 71).

Ülejäänud liiduvabariikides võib sissenõuet pöörata ainult kostja osale pere tuludest.

Ukraina NSV-s on võimalik pere liikme kuritahtliku kõrvalehoidumise puhul alimentide maksimisest sissenõuet pöörata pere kogu varandusele (koodeksi § 36).

Ukraina NSV ja Valge-Vene NSV koodeksid keelavad ka alimente maksmata kohustatud pere liikme vara eraldamise teostamise ilma eelneva teatamiseta alimente saavale isikule ja eestkosteorganeile. Viimased, samuti ka küla ja maa-asula nõukogud, on õigustatud kohtu kaudu nõudma alimenteeritava huvide kindlustamist kostja varale aresti või keelu panemise teel.

II peatükk.

ALIMENDIASJADE MENETLUS.

1. Kes on õigustatud alimendihagi esitama?

Peale üldiste sätete hagide esitamise kohta püsivad seadus erilised eeskirjad vanemalt laste kasuks alimentide sissenõudmise ja isaduse kindlaksmääramise hagide suhtes.

Need eeskirjad, mis on VNFSV-s vastu võetud VNFSV VKTK ja RKN määrusega 10. maist 1937. a. ja moodustavad TsPK § 2-a, lubavad mainitud asju menetlusele võtta mitte ainult vanemate ja eestkost-

jate avaldusel või prokuröri hagemisel, vaid ka perekonnaseisuaktide osakonna teadaandel, kohtu algatusel ning emade- ja lastekaitse organi, eestkosteorgani või ametiühingu hagemisel.

Muidugi mõista peab kohus kõigil neil juhtudel, kui asjad on algatatud mainitud riiklike või ühiskondlike organite poolt, istungile kutsuma ka vanema, kelle juures laps on, või viimase eestkostja. Kuivõrd nimetatud organid tegutsevad seaduse poolt antud volituste alusel, ei tarvitse nad esitada volikirju lapse vanemalt või eestkostjalt. Need organid, välja arvatud perekonnaseisuaktide osakond ja kohus, kasutavad lapse seaduslike huvide kaitsmisel asjas kõiki poole õigusi.

Mis puutub perekonnaseisuaktide osakonda, siis tema kohustused seisnevad ainult kohtule teadaandmisel, et on vajalik vastavat asja algatada. Seaduse mõtte järgi ei ole ta asjas pool. Samuti ei või asjas pooleks lugeda muidugi ka kohut ennast. Kui kohus

temale saabunud teadete alusel, olenemata sellest, kes need teated avaldas, leiab vajaliku algatada alimendiasja, siis peab rahvakohtunik välja kütsuma vanema, kelle kasvatamisel laps on, või lapse eestkostja ning vormistama nende suulise avalduse kui hagiavalduse VNFSV TsPK § 77 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragraafide korras, või vastu võtma kirjaliku avalduse, või jälle poolena kaasa tõmbama ühe organeist, mis märgitud VNFSV TsPK § 2-a-s.

VNFSV TsPK § 2-a-s sätitud kord on sisse võetud ka Uzbeki NSV TsPK-sse (§ 2¹).

Teiste liiduvabariikide koodeksite järgi tuleb rakendada üldisi eeskirju, kuid ka neis vabariikides, vastavalt nõukogude kohtuprotsessile omasele kohtu algatuse põhimõttele (Valge-Vene NSV, Azerbaidžani NSV ja Armeenia NSV TsPK § 5, Gruusia NSV TsPK § 6 ning Ukraina NSV ja Turkmeeni NSV TsPK § 7), peab kohus üles näitama algatust lapse huvide kaitsmisel neil juhtudel, kui, kahjustades lapse huve, ei esitata hagi alimentide sissenõudmiseks, ja teatama sellest vastavaile organeile, näiteks prokuröri või eestkosteorganile vastavate abinõude tarvituselevõtmiseks.

Alaealised 14—18 a. vanuses on õigustatud ise-
seisvalt alimendihagisid esitama (vt. VNFSV Ülem-
kohtu Tsiviilkassatsiooni kolleegiumi juhendkirja
11. juunist 1929. a. — seletus VNFSV APEK § 24
juurde, 1938. a. väljaanne).

2. Kohtuallumus ja alimendiasjade ettevalmistus.

Alimendihagisid võib kõikide liiduvabariikide
TsPK alusel esitada mitte ainult kostja, vaid ka hageja

elukoha järgi (VNFSV TsPK § 25 märkus ja teiste liiduvabariikide koodeksite vastavad paragraafid). See eeskiri käib kõikide alimendihagide kohta.

Alimendiasjad, nõudes kiiret läbivaatamist, vajavad asja edasilükkamise vältimiseks eriti hoolikat ettevalmistust.

Ettevalmistus toimub üldiste eeskirjade alusel, kuid arvestades alimendiasjade erisusi, peab kohus alimendiasjade peamise liigi — alimendihagide suhtes alaealiste laste kasuks:

a) kohustuslikult saama väljavõtte perekonna-seisuaktide registreerimise raamatust lapse sündimise kohta (seda nõutakse lapse põlvnemise ja vanuse, mõnikord aga ka muude asjaolude kindlakstegemiseks);

b) asjus, mis on seotud vaidlusega isaduse kohta, võimalikult täielikumalt välja selgitama, missugused isaduse tõendid on hagejal olemas (kirjavahetus, tunnistajad jm.), missuguseid tõendeid on võimalik täiendavalt saada kohtu poolt või kohtu abil (hagejale vastava tunnistuse väljaandmise teel), ja kindlustama kõikide nende tõendite saamise asja arutamise päevaks;

v) kui see kostja elukoha tõttu võimalik on, siis asja ettevalmistuse korras küsitlema ka kostjat, et vaidluse aine ja vajalikud tõendid oleksid võimalikult täielikult ning õigeaegselt selgitatud;

g) selgitama, kas pole asjas vajalik ühiskonna või prokuratuuri abi, kellele on VNFSV-s pandud 1937. a. 10 mai seaduse alusel kohustus teostada selliseis asjus vajalikel juhtudel uurimist, ja, kui on tarvilik, siis seda abi kasutama;

d) lahendama küsimuse, kas on vajalik kedagi kaasa tõmmata kaaskostjana;

e) neil juhtudel, kui tähtaeg isaduse vastu vaidlemiseks on möödunud (VNFSV APEK § 29 ja teiste liiduvabariikide koodeksite vastavad paragraafid), nõudma perekonnaseisuaktide organilt teatise aja kohta, millal kostjale on kätte antud teade tema registreerimisest isana;

ž) nõudma kostja töökohast teatise selle kohta, kui palju saab kostja töötasu ükskõik mis kujul (viimast tuleb järelepärimises rõhutada, sest teatises märgitakse tihti ainult põhipalk) või kui kostja on kolhoosnik, siis kui suur on tema poolt väljateenitud tööpäevade arv viimase aasta jooksul; teiste kategooriate kostjate suhtes tarvitusele võtma vajalikud abinõud nende tulude selgitamiseks, näiteks nõudma Rahan-duseRK organilt teatise kodukäsitöölise aastase tulu kohta, mis on arvatatud temalt tulumaksu sissenõudmisel jne.

Teistes alimendiasjades tuleb tavaliselt kindlaks teha hageja töövõimetuse fakt, asjaolu, et ta kannatab puudust, küllaldaste aineliste võimaluste olemasolu kostjal, samuti ka poolte sugulus või muud perekondlikud sidemed. Olenevalt sellest, mis on asjas vaieldav või mis võib vaidlusi tekitada, tuleb istungiks vastavaid tõendeid koguda. Töövõimetus, kui see pole silmanähtav, peab olema kindlaks tehtud arstliku läbivaatuse teel. Kõigil vähegi vaieldavatel juhtudel on vähe sellest, et asjas on arstlik tunnistus, tarvilik on ka eksperdi kutsumine kohtuistungile vajalike seletuste andmiseks kohtule ja pooltele.

Kohtu nõuetes, millega taotellakse asjas tarvilike teatiste ja dokumentide esitamist kohtusse, peab olema

viidatud VNFSV TsPK §-ides 52 ja 143 ning teiste liiduvabariikide TsPK vastavais paragraafides ettenähtud vastutusele (trahvile) kohtu nõude tähtajal mittetäitmise eest. Rahvakohtunikud kasutavad kahjuks liiga harva õigusi, mis seadus neile annab.

Kohtunikud peavad isiklikult hagiavaldused vastu võtma, välja arvatud need, mis saadetakse posti teel. Ainult selline kord annab rahvakohtunikule võimaluse viivitamatult tarvitusele võtta asjas vajalikud abinõud ja kindlustada alimendiasjade läbivaatamiseks seatud tähtaegadest kinnipidamist. Riigilõivu ja asja menetluse kulusid alimendiasjus hagejalt ei nõuta (VNFSV TsPK § 43 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavad paragraafid).

3. Kostja otsimine.

Kui vanematelt laste ülalpidamise vahendite nõudmise ja isaduse kindlaksmääramise asjas kostja viibimiskoht on teadmata, teeb rahvakohus viibimata määruse kostja otsimise menetluse kohta SiseRK organite kaudu.

Lubamatud ja ebaseaduslikud on juhud, mis esinevad rahvakohtute praksises, kui kohtunik keeldub alimendihagi vastu võtmast ainult seepärast, et hagejal pole võimalik kostja täpset asupaika näidata.

Otsimise kulud nõutakse kostjalt sisse ühel ajal kohtuotsuse tegemisega temalt alimentide sissenõudmise kohta (VNFSV TsPK § 26 1937. a. 10. mai seaduse redaktsioonis). NSVL SiseRK ja KohtuRK ringkirja alusel 3. veebr. 1938. a. nr. 70/12 (vt. ajakiri „Sovetskaja Justitsija“ nr. 5, 1938. a.) tuleb nendeks kulu-

deks arvata kohaliku otsimise korral 100 rbl., üleliidulise otsimise korral 150 rbl.

Otsimismenetluse kohta on õigustatud määrusi tegema kõigi vabariikide kohtud. Teistes alimendisjades pole ette nähtud kostja otsimist SiseRK organite kaudu.

4. Alimendihagide tagamine.

Erinevalt teistest tsiviilhagidest, mida võidakse tagada ainult teatud tingimustel, kuuluvad alimentide sissenõudmise hagid VNFSV 1937. a. 10. mai seaduse järgi kohuslikule tagamisele. Vastav säte on sisse toodud VNFSV TsPK-sse § 83-a näol. Selles paragraafis kõneldakse alimendinõudmise hagidest üldse, aga niivõrd kui 1937. a. 10. mai seadus tervikuna kujutab endast Liidu 1936. a. 27. juuni seaduse arengut ja on sihitud ainult laste kindlustamisele, osutub § 83-a redaktsioon nähtavasti liiga laiaks. Kohuslikule tagamisele kuuluvad vanemaitl alaealiste laste kasuks alimentide sissenõudmise hagid, kuid vaevalt oli seadusandjal kavatsus kohustuslikuks teha ka kõikide muude alimendihagide tagamist, eriti neil juhtudel, kus need hagid ei vasta VNFSV TsPK § 83 nõudeile ega ole põhjendatud esitamisel. Seda kinnitab asjaolu, et § 83-a-s on ette nähtud tagamise viis aresti panemise näol töötasu osale, mis on rakendatav ainult hagide suhtes laste kasuks 1936. a. 27. juuni seaduse põhjal.

Tagamine § 83-a järgi peab toimuma nii töötasu osale aresti panemise kui ka kostja varanduse üleskirjutamise ja arestimise teel.

Esimesel juhul pole tarvidust märkida aresti sum-

mat, küllaldane on ainult osa — $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{3}$ või $\frac{1}{2}$ — märkimine, olenevalt laste hulgast. Samuti pole vajadust märkida kalendritähtaega, mille jooksul selline arest peab kestma, sest vastav töötasu osa tuleb arestida kuni selle ajani, millal tagamisvahend tühistatakse. Mis puutub varanduse arestimisse, siis võib sellisest arestist juttu olla ainult neil juhtudel, kui tööpalga vastava osa arestimine pole küllaldane. Kui töötasu osa arest täielikult tagab haginõuded, siis ei tule teostada vara arestimist, sest see käiks vastu TsPK § 89-le.

Analoogilised sätted sisalduvad ka Uzbeki NSV TsPK § 87¹-s. Teistes vabariikides, kus VNFSV 1937. a. 10. mai seadust pole jäljendatud, tuleb alimendihagid laste kasuks tagada kokkukõlas üldiste hagide tagamise eeskirjadega.

5. Alimentide ajutine väljamõistmine.

Vastavalt VNFSV 1937. a. 10. mai seadusele (APEK § 50 selle seaduse redaktsioonis) teeb kohus vanemalt laste ülalpidamiseks alimentide nõudmise asjus ühel ajal hagiavalduse vastuvõtmisega määruse selle kohta, millisel määral kostja on kohustatud ajutiselt, kuni vaidluse lahendamiseni, kandma laste ülalpidamise kulusid. Selline ajutine alimentide väljamõistmine on lubatud neil juhtudel, kui abielu on registreeritud või kui kostja on kirjutatud lapse vanemaks perekonnaseisuraamatuis.

Ajutine väljamõistmine mitte ainult annab lastele elatusvahendeid alates alimendihagi esitamise hetkest, vaid annab ka kohtule täieliku võimaluse rahulikult asja kaaluda. See ei tähenda muidugi, et kohus, olles

alimendid ajutiselt välja mõistnud, võib asjade menetlust venitada. Need tuleb lahendada seatud tähtaegadel, seejuures muidugi mitte kahjustades otsuste kvaliteeti.

Isaduse asjad on kahtlemata üks vastutusrikkamaid tsiviilasjade kategooriaid ja nendesse on nõutav kõige tõsisem ning süvenenum suhtumine.

Pole sugugi nii süütu asi tunnistada ilma küllaldase alusega isaks keegi, kes hoidub kõrvale oma kohustustest. Tihti purustab selline ebaõige otsus kostja perekonnaelu.

„Ajutise väljamõistmise“ esimeseks tingimuseks on abielu registreerimine. Jutt on silmanähtavalt abielu registreerimisest lapse ema ja kostja vahel. Abielu registreerimine loob seadusliku eelduse ehk presumptsiooni, et isaks on kostja. Kuid seesugune eeldus leiab kahtlemata aset ainult sel juhul, kui registreeritud abielu oli olemas lapse eostamise momendil või vähemalt oli lähedane eostamise momendile. Kui aga laps sündis näiteks 5—6 aastat pärast lahutust, siis poolte vahel registreeritud abielu olemasolu omal ajal ei või iseendast olla mingisuguseks aluseks eeldusele, et just kostja on isa. Sel juhul oleks ajutine väljamõistmine APEK § 50 alusel ebaõige.

Teine tingimus, mille puhul on lubatud ajutine väljamõistmine, seisneb selles, et kostja oleks registreeritud isaks perekonnaseisuraamatuis. Esimesel pilgul võib näida, et selline registreerimine, kui ta on tehtud ema ühekülgisel avaldusel — meie koodeksid, nagu teada, lubavad sellist registreerimise korda —, ei osutu tõsiseks aluseks eeldusele, et just kostja on lapse isa. Kuid kohtute määratu suur praksis alimendiasjus on näidanud, et need sissekirjutused on valdavas ena-

mikus õiged. Kõige lähemal ajal pärast lapse sündimist elab ema üle määratu suure murrangu, mis on toimunud tema elus, ja suhtub niivõrd tõsiselt oma emakohustustesse, et isa teadvalt ebaõige nimetamise juhud lapse registreerimisel on väga harvad. Need kaalutlused olidki VNFSV APEK § 50 uue redaktsiooni aluseks. Kui aga üksikuil väga harvadel juhtudel § 50 rakendamisel mõistetakse alimendid ajutiselt välja isikult, kes ei osutu isaks, siis asja kiire ja õige sisulise otsustamise puhul ta huvid väga palju ei kannata. Ajutise väljamõistmise mittelubamine aga kahjustaks laste elulisi huve. Pealegi võib kostja ise olulisel määral vältida § 50 rakendamist, kui ta arvab, et teda on ebaõigelt märgitud isana, sest tal on võimalus otsekohe pärast perekonnaseisuorganilt teate saamist tema registreerimise kohta isana esitada hagi ema vastu, vaieldes isaduse vastu, ja saavutada selle hagi otsustamist kuuajalise tähtaja jooksul, mis talle on võimaldatud perekonnaseisuorganile vastuse andmiseks ning mille möödumiseni registreerimist ei toimetata.

Kõikidel juhtudel, kui kostja on perekonnaseisuraamatuis registreeritud isana, on § 50 rakendamine kohuslik.

Missuguses korras ja millisel määral peab toimuma alimentide ajutine väljamõistmine VNFSV APEK § 50 järgi? Kuivõrd § 50 nõuab, et see ajutine väljamõistmine peab toimuma ühel ajal hagiavalduse vastuvõtmisega, tuleb järeldada, et see väljamõistmine tuleb teostada mitte kollegiaalsel istungil, vaid rahva-kohtuniku poolt ainuisikuliselt korras, mis on analoogiline hagi tagamisega. Edasikaebamise suhtes rahva-kohtuniku määruste peale ajutise väljamõistmise kohta

tuleb rakendada samasugust korda kui hagi tagamise määruste peale edasikaebamise suhteski.

Mis puutub summade suurusesse, mida võib kostjalt selles korras välja mõista, siis see määratakse rahvakohtuniku poolt tegeliku vajaduse piirides, olevalt poolte materiaalsest seisundist, ja see ei või muidugi ületada seda töötasu ja kõrvalteenistuse osa, mida saab kostjalt lapse ülalpidamiseks sisse nõuda 1936. a. 27. juuni seaduse järgi.

Kas on võimalik üheaegselt rakendada § 50 ja tagada hagi? Seaduse järgi on see lubatud, kuid on selge, et kostjalt väljamõistetud summad tuleb arvata kostja töötasu selle osa sisse, millele pannakse arest.

VNFSV APEK § 50-s määratud kord on vastu võetud ka Uzbeki NSV APEK poolt (§ 45).

Ukraina NSV TsPK § 214 ja Gruusia NSV APEK § 37 ning TsPK § 195 annavad sellise väljamõistmise võimaluse laste ja abikaasade alimendihagides kõigil juhtudel, mil see on tarvilik.

Esimene kohtu- ja prokuratuuritöölise üleliiduline nõupidamine tsiviilasjus tunnistas, et ajutist väljamõistmist on võimalik rakendada analoogia põhjal VNFSV APEK § 24-ga ja teiste liiduvabariikide koodeksite vastavate paragraafidega kõigil neil juhtudel, kui lapse põlvnemine kostjast on kindlaks tehtud seaduses ettenähtud korras (sissekanne perekonna-seisuraamatuis või kohtuotsus).

6. Kostja ilmumine kohtusse ja kutsetähed.

Erinevalt teistest tsiviilasjadest on VNFSV-s kostja kohtusse ilmumine laste kasuks alimentide nõudmise asjus, samuti ka isaduse asjus, kohuslik.

Kostja mitteilumuse juhul teeb kohus määruse tema sundtoomiseks miilitsa kaudu. Olenemata sundtoomisest võib kohus määrata kostjale, kes ilma kaaluvate põhjusteta jäi kohtusse ilmumata, trahvi kuni 100 rublani ja võtta talt allkirja elukohast mittelahkumise kohta kuni asja otsustamiseni.

Kohuslikust ilmumisest neis asjus võib kohus kostjat vabastada ainult tema elukoha kauguse tõttu või teistel kaaluvatel põhjustel (VNFSV TsPK § 101-a 1937. a. 10. mai seaduse redaktsioonis).

Kohtu- ja prokuratuuritööliste üleliidulise nõupidamise resolutsioon nõuab, et isaduse asjades, kui kostjad on vabastatud isiklikust ilmumisest, teeks kohus kostjate küsitlemise koha peal ülesandeks kohalikule rahvakohtule (vt. ajakiri „Sovetskaja Justitsija“ nr. 4, 1937. a., lk. 22).

Teistes alimendiasjades sõltub isikliku ilmumise nõue kohtust. Viimane on õigustatud mitteilmunud kostjat allutama ka sundtoomisele, kuid ainult pärast teiskordset kutset ühes vastava hoiatusega (VNFSV TsPK § 101).

VNFSV TsPK § 101-a vastab Uzbeki NSV TsPK § 105¹-le. Eeskiri, mille alusel kohus võib alimendiasjus nõuda kostja isiklikku ilmumist, sisaldub kõikide liiduvabariikide TsPK-s.

Kohtukutsetes kostjaile peab olema täpselt märgitud isikliku ilmumise nõue, samuti nagu tuleb tähendada mitteilumuse tagajärjed.

Arvestades alimendiasjade läbivaatamiseks määratud tähtaegade lühidust ja selleks, et vältida asjade edasilükkamist, on tarvis kutsetähed saata aegsasti, arvestades seda, et asjaosalised saaksid õigeaegselt

istungile ilmuda, kostja aga peale selle asjaks ette valmistuda, mis on eriti tähtis isaduse asjades.

7. Prokuratuuri kaasatõmbamine asjast osavõtuks.

Neis isaduse asjus, mis osutuvad eriti keeruliseks, on vajalik teha VNFSV TsPK § 12 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragraafide alusel määrus prokuratuuri kaasatõmbamise kohta asjast osavõtuks.

Tuleb arvestada, et VNFSV 1937. a. 10. mai seadus on pannud selliseis asjus prokuratuurile juurdluse toimetamise vajalikel juhtudel. Prokuratuuri osavõtt segastest asjadest, ebaselgete faktiliste asjaoludega — ja seda juhtub tihti isaduse vaidluste puhul — on sageli vajalik.

8. Kohtuistung alimendiasjades.

Kohtuistung alimentide asjades toimub üldises korras. Tema erisuseks on see, et kohtul neis asjus, kui nad on seotud vaidlusega isaduse kohta, tuleb tihti selgitada üsna intiimseid asjaolusid poolte elus. Nende asjaolude selgitamine kohtu poolt on neile sageli üsna piinlik, eriti naistele.

Nende asjaolude avaliku arutamise korral eelistaksid paljud naissoost hagejad üldse mitte kohtusse ilmuda. Teiselt poolt nende avalik arutamine ähvardaks muuta kohtu NSVL kodanike kasvatamise vahendist ebasobivaks vaatemänguks.

Arvestades seda, tuleb poolte elu intiimsete asjaolude arutamist, kuivõrd see asjas vajalik, teostada VNFSV TsPK § 95 ja teiste liiduvabariikide TsPK

vastavate paragraafide alusel kinniste uste taga, ootamata asjasthuvitatud isikute sellekohast palvet. Kuid ka kinniste uste taga peab kohus evima küllaldast takti, selgitades intiimseid asjaolusid ainult sel määral, kui see on tõelikult vajalik asja otsustamiseks.

Istungi ülejäänud osa peab toimuma avalikult.

Muidugi mõista peab kohus alimendiasjades toimuvail istungeil täiel määral teostama algatuse põhimõtet ja osutama pooltele, eriti alimente nõudvale poolele, kõige aktiivsemat abi nende õiguste ja huvide kaitsmisel, samuti iseseisvalt koguma asja otsustamiseks vajalikke tõendeid.

9. Tõendid alimendiasjades ja vaidlustes isaduse kohta.

Alimendiasjad on keerulised ja rasked ainult neil juhtudel, kui nad on seoses vaidlustega isaduse kohta. Muud asjad tavaliselt suuri raskusi ei valmista. Poolte varaline seisund selgub poolte seletustest, teatistest töötasu või varanduse kohta ja tunnistajate öeldistest. Täiskasvanute töövõimetus, välja arvatud täiesti silmanähtavate juhtude või kostja poole õigeksvõtu korral, tehakse kindlaks arstliku ekspertiisi teel. Sugulus või teised lähedased suhted, mis annavad õiguse alimentide peale (näiteks kasvatada võtmise), tehakse tavaliselt kindlaks dokumentidega ja nende vastu vaieldakse väga harva.

Eriti lihtsad on asjad, mida menetellakse 1936. a. 27. juuni seaduse alusel, kui ei teki vaidlust isaduse

kohta (vaidlusi emaduse kohta peaaegu ei esine) ¹. Suure osa neid asju võib lahendada isegi ilma teatiseta kostja töötasu kohta. Kui kostjaks on tööline, teenistuja või kolhoosnik, teatise saamine töötasu või tööpäevade kohta aga venib ja kui asjas pole nõutav alimentide täiendav väljamõistmine teistest tuludest või varandusest, siis võib piirduda kostjalt tema töötasu kindlaksmääratud osa laste alimentideks väljamõistmise otsusega. Teatis on vajalik hagi esitamise puhul kostja varandusele aresti panemise teel hagi tagamise ja ülalpidamise ajutise väljamõistmise küsimuse otsustamiseks, kuid need küsimused tuleb otsustada viibimata, seepärast võib teatise puudumise korral kuni selle esitamiseni piirduda aresti panemisega töötasu vastavale osale ja kostjalt lapsele vajaliku ülalpidamise ajutise väljamõistmisega. Peaaegu alati suudab naissoost hageja kostja varandusliku seisundi kohta iseloomustuse anda ja ära märkida tema elukutse või ühiskondliku positsiooni. Teatis on vajalik ka lõivu arvutamiseks, mille maksmine tuleb otsuse tegemisel kostja peale panna, kuid seda võib teha ka täiendavalt, analoogia põhjal VNFSV TsPK § 181-ga ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragraafidega.

Teissugune olukord kujuneb vaidluste korral isaduse kohta, aga selliseid vaidlusi lahus alimendihagidest peaaegu ei esine. Nende asjade suhtes on vajalik märkida järgmist. Kui ema esitab ühekülgse avalduse perekonnaseisuorganile, milles ta annab kellegi üles

---

¹ Kõige sagedamini tehakse avaldused emaduse tunnistamise kohta ema enda poolt, et saada õigust lasterikastele makstavaks toetuseks, kuid need asjad pole seotud alimentidega.

lapse isana, siis teatab perekonnaseisuorgan VNFSV (§ 28 ja 29), Azerbaidžani NSV (§ 35) ja Valge-Vene NSV APEK (§ 42 ja 43) järgi asjasthuvitatud isikule, et ta on sisse kantud isana, ja pärast kuu möödumist, sõltumata sellest, kas sellelt isikult saabus vastuväide või mitte, registreerib ta isaks. Isikule, kellelt saabus vaie tema isakstunnistamise vastu, saadab perekonnaseisuorgan teate selle kohta, et ta on sisse kirjutatud isana ja et talle kuulub õigus aastase tähtaja jooksul kohtu korras isaduse vastu vaielda.

Seega kui isik, kes sisse kirjutatud isana, ei avalda perekonnaseisuorganile vaiet oma isakstunnistamise vastu kuu aja jooksul, arvates esimese teate saamise päevast, või kui ta ei vaidle isaduse vastu kohtu korras aasta jooksul, arvates teise teate saamise päevast, siis tuleb tunnistada, et tal ei ole tähtaja möödalahkumise pärast isaduse vastu vaidlemiseks enam õigust. Tema isadus loetakse lõplikult tunnistatuks. Tähtaja ennistamist võib lubada ainult kaaluvate põhjuste olemasolu korral.

Ukraina NSV ja Uzbeki NSV koodeksitega püstitatud kord erineb käsiteldust seega, et kuise tähtaja jooksul vaide sisseandmine ja hagi esitamine peatavad isaduse registreerimise ja aastane tähtaeg isana sissekirjutatud isiku poolt hagi esitamiseks loetakse mitte teise teate saamise päevast alates, vaid arvates esimese teate saamise päevast. Turkmeeni NSV APEK järgi on hagi esitamise tähtaeg piiratud ühe kuuga. Hagi esitamine peatab isaduse registreerimise.

Seetõttu peab kohus alimendiasjade lahendamisel, milliseis vaieldakse isaduse vastu, kõigepealt esitama küsimuse selle kohta, kas kostja poolt pole isaduse

vastu vaidluse avaldamise tähtaeg mööda lastud, ja kui on alus arvata seda tõenäoliseks, siis peab kohus vastavalt perekonnaseisuorganilt järele küsima, millal teated on kostjale kätte antud.

Kui kostja ei avaldanud õigeaegselt vaiet isaduse vastu või laskis ilma küllaldaste põhjusteta kohtusse vaidluse esitamise tähtaja mööda, siis peab kohus isaduse vaidluse kõrvale jätma ja otsustama alimentide küsimuse, lähtudes sellest, et isadus on tõestatud (VNFSV KohtuRK käskkiri 7. juunist 1937. a. nr. 45 — vt. seletus VNFSV APEK § 29 juurde, 1938. a. väljaanne).

Gruusia NSV APEK (§ 37) püstitab teise eeskirja, ja nimelt, et juhul, kui saabub vaie isikult, kes on ema poolt märgitud isana, peab kohtu poole pöörduma mitte see isik, vaid ema, kes sealjuures pole piiratud mingisuguste tähtaegadega oma õiguses pöörduda hagiga kohtu poole.

Kohtutes võib tihti tähele panna püüet mitte lubada alimendihagide ühendamist vaidlustega isaduse kohta. See pole õige. Vaidlus isaduse vastu on peamiseks vaideks isa vastu esitatud alimendihagi suhtes. Sellise vaide arutusele mittevõtmine ühel ajal alimendiasja lahendamise ja rikub jämedalt kostja õigust kaitse peale. Missugusel kujul see vaidlus esitatakse — kas vastuvaidlemise või vastuhagi näol —, see ei muuda asja olemust. Nii ühel kui ka teisel juhul on kostjal õigus nõuda, et tema poolt avaldatud vaidlust arutataks üheaegselt alimendihagiga kui põhilist vaiet selle hagi vastu.

Tähtsamateks tõenditeks isaduse vaidlustes on poolte seletused ja tunnistajate öeldised, harvemini dokumendid ja ekspertiis.

Isaduse tunnistamiseks pole muidugi küllaldased ainult naishageja avaldused, kui kostja neile vastu vaidleb. On vajalik, et nad oleksid kinnitatud teiste andmetega. Kuid isaduse asjades, milles poolte lähedaid suhteid lapse eostamise ajal tihti teadlikult nii isa kui ka ema poolt teiste isikute eest varjati, omavad poolte seletused loomulikult suuremat osatähtsust kui teistes tsiviilasjades. Jämedad vasturääkivused seletustes ja teravad muudatused asjaolude edasiandmises annavad kohtule sageli küllaldase aluse selleks, et hüljata ühe poole seletusi ja omistada teisele poolele enam usaldust. Asajolu, millest pool jutustab, omistamata sellele tähtsust, võib teinekord osutada kohtule lähtekohaks asjas otsustavate faktide kindlakstegemisel.

Seetõttu on vaidlusasjades isaduse kohta alati väga tähtis, et osataks pooli küsitella ja nende seletusi võimalikult täielikult ja täpselt üles kirjutada. Viimane asjaolu on meil kahjuks veel üsna lonkamas: poolte seletused kirjutatakse istungite protokollidesse väga lühidalt, ja mis peasi — mittetäielikult ja ebatäpselt. See mitte ainult raskendab asja õiget lahendamist, mida ei otsustata kaugeltki mitte alati ühel istungil ja samas koosseisus, vaid osutub üheks otsuste tühistamise põhjuseks kõrgemate kohtuinstantside poolt.

Sama, kui mitte veel suuremal määral, käib ka tunnistajate küsitlemise ja nende öeldiste üleskirjutamise kohta. Tunnistajad võivad väga harva anda otseseid öeldisi asjas vaieldavate asjaolude kohta; tavaliselt nende öeldised puudutavad igasuguseid kõrvalisi väliseid asjaolusid — kas olid pooled tuttavad, kas nad teineteisega kokku puutusid ja milliseil asja-

oludel, mida nad jutustasid teistele oma tutvusest, kuidas käitusid pärast seda, kui sai teatavaks ema rasedus jne. Sealjuures põhinevad tunnistajate öeldised sagedasti võõraste juttudel, mis muidugi vähendab nendega tõendatavate faktide usutavust. Kõik need kaudsed andmed kokku ühes poolte seletustega annavad tavaliselt siiski küllaldase materjali asja lahendamiseks. On ainult vajalik kanda öeldised protokollile võimalikult täpsemalt ja täielikumalt, kuigi kokkusurutud kujul.

Tihti juhtub, et kohtuistungil kogutud materjal osutub mitteküllaldaseks. Sel juhul on seda tarvilik täiendada, kuid selleks tuleb asi edasi lükata, uusi tõendeid koguda ja teostada uued kontrollimistoimetused. Mõned rahvakohtud kahjuks seda ei tee, viidates seejuures lühikestele tähtaegadele, mis on määratud alimendiasjade lahendamiseks, ja vajadusele kindlustada last kõige rutulisemas korras, ning teevad kiireid, kuid tihti ilmsesti põhjendamatu otsuseid. Sellised otsused ei soodusta tavaliselt asja lõpliku lahendamise kiirenemist, vaid vastupidi, osutuvad venimise allikaks, sest rahuldamata poolel pole raske saavutada sellise otsuse tühistamist ja asi antakse tagasi rahvakohtule uueks läbivaatamiseks.

Sageli ei oska kohtud kasutada teiste asutiste ja ühiskonna abi. Eespool on viidatud abile, mida vaieldavail juhtudel võib kohtule osutada prokuratuur asjaolude juurdlemisega. Kuid suurt abi võivad neis asjus emadele ja kohtule osutada emade- ja lastekaitse organid. Emad-hagejad on tavaliselt raseduse algusest saadik nende hooldamisel. Emade- ja lastekaitse organil on kergem kui mõnel teisel asutisel õigeaegselt aidata rasedat naist ja naist-ema tõendite kogu-

misel kohtuprotsessiks. Seal, kus see asi on juba korraldatud, uurivad emade- ja lastekaitse organite töölised ka selliste naiste kodust elu, küsitlevad teisi isikuid, tihti ka seda, kellele rase osutab kui tulevase lapse isale, ja real juhtudel saavutavad vajaliku tunnustuse ja väldivad seega tulevasi vaidlusi. Kui selline organ on osanud endale kindlustada ühiskonna abi, muutub ta töö veel produktiivsemaks. On vajalik, et kohtutöölised ja nende ühiskondlik aktiiv osutaks selles asjas vajalikkude algatust.

Isaduse asjades on vajalik dokumentaalsete andmetega täpselt kindlaks teha lapse sünnidaatum ja tema vanemate isikud, kes sisse kantud perekonnaseisuraamatuisse. Väljavõtte perekonnaseisuraamatuid lapse sündimise kohta peab kohuslikult olema igas alimendiasjas. Kui asjaolude kohaselt on vajalik võimalikult täpselt määrata lapse eostamise aeg, võivad siin abiks olla väljavõtted nende emadekaitse organite arstlikest sissekirjutustest, milliste hooldamisel rase oli. Kuid need väljavõtted pole küllaldata. Kõigil selliseil juhtudel tuleb üldreeglina teostada arstlik ekspertiis eksperdi väljakutsumisega kohtuistungile. Üsna kasulikuks osutub tavaliselt kirjade saamine, mida pooled omavahel vahetasid, kui sellist kirjavadetust toimus.

Arstliku ekspertiisi abil tuleb kontrollida praktilises sageli esinevaid kostja avaldusi, et ta ajutise või kroonilise haiguse või orgaanilise puude tagajärjel ei saanud olla lapse isaks. Viitamise korral sellisele „sigimatusele“ pole arsti teatised ilma ekspertide arvamuse avaldamiseta kohtus sugugi küllaldata, seda enam, et sellised teatised koostatakse tavaliselt üsna ebamäärases sõnastuses.

Isaduse kindlaksmääramiseks rakendatakse praegu kohtutes tihti vere ekspertiisi. See meetod on käesoleval ajal teaduslikult kontrollituks tunnistatud. Siiski on selle tähtsus väga suhteline. Selle meetodi rakendamisega pole võimalik kindlaks määrata, et antud inimene on antud lapse isa, kuid on võimalik vastata küsimusele, kas võib antud inimene oma vere omaduste poolest olla antud lapse isa või on see võimalus kõrvaldatud. Sellise võimaluse puudumist saab kindlaks teha võrdlemisi harvadel juhtudel. Palju sagedamini saadakse vastus, et antud inimene võib olla lapse isa. Kuid viimane vastus isaduse asja lahendamiseks midagi olulist ei anna, sest peale kostja on palju inimesi, kes vastavad vere koosseisult ekspertiisiga määratud tunnustele. See meetod võib aidata tõelist isa kindlaks määrata üksnes sellistel juhtudel, kui kohus teiste andmete põhjal kindlaks teeb, et lapse isaks võib olla ainult üks mitmest kostjast. Kui asjast võtavad osa kaks kostjat ja vere analüüsi resultaadina kõrvaldub ühe isaduse võimalus, siis osutub isaks kahtlemata teine kostja.

Ajakirjas „Sovetskaja Justitsija“ nr. 20—21 1938. a. tuuakse järgmine mitteisaduse kindlakstegevise juhtum. Naiskodanik G. esitas hagi kodanik P. vastu viimase tunnistamise kohta lapse isaks ja alimentide sissenõudmise kohta. P. väitis, et lapse isaks on mitte tema, vaid keegi T. Pärast asja kulgemist läbi rea instantside teostati vere analüüs. Analüüs tegi kindlaks, et P. lapse isaks olla ei saa, T. aga saab. Pärast seda otsustati asi ümber ja lapse isaks tunnistati T.

Põlvnemise kindlaksmääramine vere analüüsi teel on küllalt keeruline, sest see nõuab vere võtmist emalt,

kostjalt ja lapselt ning seda võidakse teostada ainult laboratoorses olukorras spetsialistide poolt, keda meil esialgu on vähe.

Vere analüüsi kõrval kerkib viimasel ajal esile sarnasuse alusel isaduse kindlaksmääramise meetod. Kuid see meetod ei oma teaduses veel tunnustust ja loetakse spetsialistide enamiku poolt täiesti puudulikult väljatöötatuks. (Vt. vaidlust selle küsimuse kohta ajakirjas „Sovetskaja Justitsija“ 1937. a., nr. 5, Poljakovi artikkel, ja nr. 14, Leontjevi artikkel ning 1938. a. nr. 12, Poljakovi ja Juristi artiklid.)

10. Alimendiasjade lahendamise tähtajad ja istungite edasi- lükamine.

VNFSV 1937. a. 10. mai seaduse järgi tuleb alimentide ja isaduse kindlaksmääramise asjad läbi vaadata hiljemalt kümne päeva jooksul, arvates asja saabumise päevast, juhul, kui kostja elab kohtu asukohas, ja hiljemalt kahekümne päeva jooksul teistel juhtudel (VNFSV. TsPK § 53-b, Uzbeki NSV TsPK § 112¹). Tähtajad tuleb arvestada alates hagiavalduse saabumise päevast, mitte päevast, mil asi kohtu kantselei poolt menetlemisele võeti. Vastava ettevalmistuse korral võidakse nende tähtaegade jooksul lahendada valdav enamik asju.

Istungite edasilükkamise suhtes tuleb rakendada üldisi eeskirju. Oleks täiesti lubamatu, kui asja läbi vaatamise tähtaegade lühendamine toimuks nende lahendamise kvaliteedi kulul. Juhtudel, mil see vajalik, tuleb istung edasi lükata. NSVL Ülemkohtu

52. pleenumi määrus 28. okt. 1935. a. „Protsessuaalnormide kõige valjemast kinnipidamisest tsiviilprotsessis“ (VNFSV TsPK 1938. a. väljaanne, lisa § 5 juurde) jääb täiel määral jõusse. Eriti on täiesti lubamatu asja lahendamine ainult hageja-poolsete tunnistajate öeldiste alusel. Neil juhtudel, kui kostja palub oma tunnistajate küsitlemist asjas oluliste asjaolude suhtes, tuleb tunnistajaid küsitella isegi siis, kui seepärast tuleks istung edasi lükata. Isaduse asjades tuleb istung edasi lükata ka neil juhtudel, kui kostja teeb enam või vähem põhjendatud avalduse selle kohta, et isaks osutub teine isik, ja palub teda kostjana asjasse tõmmata. Sellised palved tuleb muidugi rahuldada.

11. Otsused alimendiasjades.

Alimendiasjade otsustamisel tuleb silmas pidada üldisi eeskirju otsuste tegemise kohta. Väljamõistevate alimentide suurus määratakse seaduse vastavate normide alusel. Kaalutlusi nende rakendamisel on käsiteldud varem. Otsuses peab kohuslikult olema märgitud tähtaeg, millest alates alimendid välja mõistetakse. Üldreeglina tuleb alimendid välja mõista hagi esitamise päevast alates. Väljamõistmine hagi esitamisele eelnenud aja eest on ainult erandlikult lubatav neil juhtudel, kui hageja tõendab, et tal alimentide mittemaksmise tagajärjel tekkisid võlad. Neil juhtudel tuleb välja mõista tekkinud võlgade ulatuses (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 18. jaanuarist 1926. a. — vt. VNFSV APEK 1938. a. väljaanne, seletus § 50 juurde). Selline praksis on tingitud sellest, et alimentide maksmise allikaks on töötajal üldreeg-

lina töötasu või muu töötulu, mille kostja tavaliselt elamisel ära kulutab. Kui hageja varem hagi ei esitanud, võib oletada, et tal erilist tarvidust alimentide järele ei olnud. Teisiti on lugu alimentide väljamõistmisega hagi esitamise päevast alates. Mõnikord neid koguneb asja otsustamiseni üsna palju, kui kostja hoidub maksimisest kõrvale või on teda vaja otsida jne. Alimentide väljamõistmine selliseil juhtudel mitte hagi esitamise päevast, vaid alates otsuse tegemise päevast, nagu seda mõnikord rahvakohtud teevad, tähendaks pahausklike kostjate soodustamist.

Peale algtähtaja on vajalik otsuses märkida ka alimentide väljamaksmise lõpptähtaeg. Hagides alaealiste kasuks on selliseks tähtajaks täisealisuse kättejõudmine, hagides abikaasade kasuks aga tähtaeg, mis on märgitud selle liiduvabariigi seadusandluses, milise seadust rakendatakse. Väljamõistmise eluaegsuse korral on selguse mõttes tarvilik märkida, et alimentid mõistetakse välja eluajaks.

Edasi on otsuses vajalik maksimaalse täpsusega näidata, kellelt ja kelle kasuks alimendid välja mõistetakse. Mitteküllaldaselt täpsete viidete tõttu kostja isikule on ette tulnud täiesti lubamatuid juhtumeid, kus asjast mitte sugugi osavõtnud isikuil on varandus üles kirjutatud, töötasu arestitud ja mõnikord neid endidki alimentide kuritahtliku mittemaksmise pärast kohtu alla antud jne.

Kohtu- ja prokuratuuritöölise üleliiduline nõupidamine (vt. ajakiri „Sovetskaja Justitsija“ nr. 4, 1937. a.) tegi määruse selle kohta, et alimendiasjades peab täpselt fikseerima kõik kostja isikusse puutuvad andmed (eesnimi, isanimi, perekonnanimi, sünniaasta ja -koht, alatine ja viimane elukoht, peamine elu-

kutse, rahvus). Kõik need andmed tuleb sisse kanda otsuse resolutiivsesse ossa, mis siis kantakse üle täitelehele. Otsuses on tarvis märkida ka selle isiku ees-, isa- ja perekonnanimi ning sünnikoht ja -daatum, kelle kasuks alimendid välja mõistetakse, samuti ka sugulussuhe tema ja kostja vahel.

Otsuses on samuti tarvilik märkida, et ta kuulub viivitamata täitmisele. Seda on vaja teha kõigil juhtudel, sest otsused alimendiasjades kuuluvad kohuslikult viivitamata täitmisele pööramisele. Lõppeks peab kohtuotsuses olema märgitud, missuguses summas pannakse kostja peale kohtukulud. Kostjat neist ei vabastata. Kostja peale alimendiasjades kulude panemise eeskirjad on needsamad, mis teisteski asjades, milles hageja pool kuludest vabastatakse (VNFSV TsPK § 46 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavad paragraafid).

Hagides alimentide summa suurendamise kohta ei tule lõivu arvutada mitte alimentide kogu summalt, vaid ainult sellelt summalt, mille võrra hageja neid palub suurendada, arvates makse ühe aasta jooksul.

Kolhoosnikuilt tööpäevades alimentide sissenõudmise hagide puhul nõutakse kostjalt lõivu 3 rubla suuruses, olenemata hagi hinnast (NSVL KohtuRK ringkiri nr. 4, 1937. a. — vt. VNFSV APEK, seletused § 24 juurde).

Sellesamas ringkirjas märgitakse, et hagide väljamõistmisel 1936. a. 27. juuni seaduse järgi töötasu osade näol määratakse hagi hind lähtudes kostja töötasust otsuse tegemise päeval.

12. Sobingud.

Sobingud alimendiasjades on lubatud, kuid nad peavad vastama seaduse nõudeile. Rahvakohtud peavad neid tähelepanelikult kontrollima, sest need sõlmitakse tihti kostja mõjutusel hageja huvide kahjustamiseks. Sobing kuulub kinnitamisele kohtu poolt.

13. Otsuste täitmine.

Nagu juba ülalpool mainitud, pööratakse kohtuotsused alimendiasjades kohuslikult viivitamata täitmisele. Täiteleht tuleb hagejale välja anda veel samal päeval. Kui naishageja lapse ülalpidamiseks alimendide sissenõudmise asjas ei palu täitelehe väljaandmist, peab kohus selles küsimuses algatust ilmutama, ja kui kostja elab sama rahvakohtu piirkonnas, siis täitelehe viivitamata üle andma kohtutäiturile täitmiseks, kui aga kostja elab väljaspool rahvakohtu piirkonda, siis naishagejaga kokku leppima täitele suunamise kohta — kas selle väljaandmise kohta hageja kätte või täitelehe saatmise suhtes otseselt kohtutäiturile otsuse täitmise koha järgi.

Otsused teostatakse täitelehtede järgi üldeeskirjade alusel, kuid rahvakohtunik peab võtma täitmise alimendide sissenõudmisel erilise järelevalve alla. Niivõrd kui täitmine neis asjus toimub perioodiliste väljamaksete teel pikema aja jooksul, on otsuse täitmise suhtes vaja teostada süstemaatilist, alatist kontrolli. Arvestades seda, et väljamaksed teostatakse peamiselt ettevõtete, asutiste ja kolhooside poolt tööpalgast või tuludest tööpäevade alusel vastava osa kinnipidamise teel, tuleb täitmise kontrollimisel kaasa

tõmmata ka ettevõtete, asutiste ja kolhooside aktivistkond.

Kostjalt saadaolevate alimendisummade mitte-kinnipidamise puhul tema töötasust, samuti ka täiteorganeile teadete mitteandmise puhul kostja aadressi muutmise või tema töötasu kohta peab rahvakohtunik kasutama oma õigust süüdi oleva ametiisiku karistamiseks trahviga kuni 100 rublani (VNFSV TsPK § 291 1936. a. 10. mai redaktsioonis ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavad paragraafid).

Kohtupraktis näitab, et kohtud peaaegu ei tarvita seda mõjutamise õigust isikute suhtes, kes on süüdi alimentide kinnipidamise takistamises. Sealjuures juhud, kus ema ei saa alimente lapse ülalpidamiseks ametiisikute tegevusetuse tagajärjel, kes on kohustatud alimente õigeaegselt kinni pidama, on küllalt rohkearvulised, kohtutäiturid aga ei teosta järelevalvet alimentide õigeaegse kinnipidamise ja üleandmise kohta sagedasti puudust kannatavale emale ja lapsele.

Kannatanud isik, kes pole ettevõtte või asutise administratsiooni süü tõttu alimente saanud, on õigustatud sama § 291 alusel sisse nõudma ettevõttelt või asutiselt, kus kostja töötas, samuti ka süüdi olevailt isikuil nende poolt kostjalt mitte kinnipeetud makseid. Seda õigust peavad rahvakohtunik ja kohtutäitur kannatanuile selgitama.

Isikute vastu, kes on süüdi kuritahtlikus alimentide maksmisest kõrvalehoidumises, peavad rahvakohunikud algatama kriminaaljälitamist VNFSV KrK § 158 ja teiste liiduvabariikide KrK vastavate paragraafide alusel.

14. Otsuste uuesti läbivaatamine seoses poolte olukorra muu- tumisega.

Neil juhtudel, kus poole olukord muutub niivõrd oluliselt, et see toob kaasa alimendiõiguste ja -kohustuste muutumise ja isegi nende lõppemise, on mõlemal poolel õigus esitada rahvakohtule hagi olemasoleva kohtuotsuse muutmiseks ühenduses poole seisundi muutumisega.

Näiteks kui töövõime ennistub või poole varaline seisund oluliselt muutub. Antud juhul pole ei otsuse ebaõigsust, mille peale võiks kaevata, ega uuesti ilmsikstulnud asjaolusid, mis annaksid õiguse pöörduda kõrgema instantsi poole otsuse uuesti läbivaatamise palvega (VNFSV TsPK § 251 ja 252 ning teiste liiduvabariikide TsPK vastavad paragraafid), vaid on olemas uuesti tekkinud asjaolud, mis muudavad poolte suhted ja annavad õiguse hagile olemasoleva kohtuotsuse muutmiseks (VNFSV APEK § 50 märkus ja teiste liiduvabariikide koodeksite vastavad paragraafid).

Sellise hagi esitamise õigus kuulub mõlemale asjast huvitatud poolele. Kui näiteks endine naine, kelle kasuks on endiselt mehelt alimendid välja mõistetud, on läinud mehele, siis on endine mees õigustatud esitama hagi, paludes enese vabastamist alimendide maksmise kohustusest alates momendist, mil endine naine on astunud uude abiellu. Teiselt poolt, kui endise naise olukord ei ole muutunud, kuid endise mehe varaline seisund on muutunud oluliselt paremaks, võib endine naine paluda alimendide suurendamist.

Praksises on tekkinud raskusi ühenduses otsuste uuesti läbivaatamisega juhul, kui erinevate piirkondade, mõnikord isegi erinevate vabariikide rahvakohatud on kostjalt alimendid välja mõistnud mitmete emade laste kasuks, teadmata, et teine rahvakohus mõistab välja või on juba välja mõistnud alimendid samalt kostjalt teise emä laste kasuks. Neil juhtudel on kostjalt tavaliselt rohkem välja mõistetud, kui temalt tuleks mõista 1936. a. 27. juuni seaduse alusel, näiteks kahe lapse peale, kes põlvnevad erinevaist emadest, on kahe otsusega välja mõistetud $\frac{1}{2}$ töötasust $\frac{1}{3}$ asemel.

Kohtupraksis tunneb juhtumeid, kus ühelt kostjalt mõistetakse alimendid välja erinevate emade laste kasuks ja alimentide kogusumma, mis kostjalt sisse nõutakse, ületab NSVL KTK ja RKN 1936. a. 27. juuni määruse § 29 poolt kindlaksmääratud maksimumi — 50% kostja töötasust.

NSVL Ülemkohtu pleenum on andnud 1939. a. 9. märtsi määrusega kohtutele juhendi alimentide välja mõistmise korra kohta, milliseid nõutakse sisse erinevate emade laste kasuks. Kokkukõlas selle juhendiga võib kostja, kui sel juhul sissenõutav alimentide summa ületab seaduse poolt määratud töötasu osa, esitada hagnosis emade elukohtade järgi tema poolt makstavate alimentide kogusumma vähendamiseks kuni oma töötasu selle osani, mis on seadusega määratud. Selles pleenumi määruses on näidatud ka seesuguste hagnosis esitamise ja kohtu poolt läbivaatamise kord.

NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 9. märtsist 1939. a. on antud lisas.

LISA.

NSVL ÜLEMKOHTU PLEENUMI MÄÄRUS 9. MÄRTSIL 1939. A.

Alimentide sissenõudmisest laste ülalpidamiseks kahe või rohkema täitelehe järgi.

Kokkukõlas NSVL KTK ja RKN 1936. a. 27. juuni määruse § 29-ga (LSKK 1936. a. nr. 34, art. 309) nõutakse alimentide väljamõistmisel sisse ühe lapse ülalpidamiseks $\frac{1}{4}$ kostja poolt saadavast töötasust, kahe lapse ülalpidamiseks — $\frac{1}{3}$ ja kolme või rohkema lapse ülalpidamiseks — 50% kostja töötasust.

Kohtupraksises esineb juhtumeid, kus ühelt ja samalt kostjalt mõistetakse erinevate emade laste kasuks alimendid välja ühe või mitme liiduvabariigi kohtute mitmete otsustega, kusjuures alimentide kogusumma kõigi nende otsuste järgi ületab määra, mis on ette nähtud NSVL KTK ja RKN määruses 27. juunist 1936. a. Alimentide maksjad pöörduvad neil juhtudel tihti hagidega kohtu poole, paludes alimentide üldsumma suurust vastavusse viia seaduse nõuetega. Seejuures tekivad kohtutel tihti raskused niihästi selliste hagide lahendamise korra küsimuse suhtes kui ka selles küsimuses, millised kohtuorganid võivad neid hagnosis läbi vaadata.

Arvestades eelöeldut, määrab NSVL Ülemkohtu pleenum NSVL, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse § 75 alusel anda kohtutele mainitud küsimuste suhtes järgmine juhend:

a) Neil juhtudel, kui ühelt ja samalt kostjalt on alimentid välja mõistetud erinevate emade laste kasuks ühe või mitme liiduvabariigi kohtute mitmete otsustega, kusjuures üldsumma ületab määra, mis on püstitatud NSVL KTK ja RKN määrusega 27. juunist 1936. a., võib alimentide maksja esitada rahvakohtule hagi iga isiku vastu, kelle kasuks on tehtud kohtuotsus, paludes alimentide suuruse vastavat alandamist antud kohtuotsuse järgi. Selliste hagide kohtuallumus määratakse vastavalt VNFSV TsPK § 25-le ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavaile paragraafidele, s. o. isiku elukoha järgi, kelle vastu hagi on esitatud.

b) Käesoleva määruse p. „a“-s märgitud hagide esitamisel peab alimentide maksja oma hagiavaldusele juurde lisama vajalikul viisil tõestatud ära kirjad kõigist seadusjõusse astunud kohtuotsuseist, mille järgi ta on kohustatud alimente maksma.

v) Hagi läbivaatamisel kohus, lähtudes kõikide kohtuotsuste järgi väljamaksmisele kuuluvate alimentide üldisest määrast, püstitab vastavalt NSVL KTK ja RKN 1936. a. 27. juuni määrusele uue alimentide määra antud hagi alusel vastavas osas, mis kuulub igale lapsele, kelle suhtes on olemas kohtuotsused. Nii näiteks nelja lapse puhul, kelle kasuks makstakse kohtulikult alimente, on iga lapse osaks $\frac{1}{8}$ alimentide maksja töötasust (50% : 4).

g) Rahvakohus, kelle otsusega muudeti teise rahvakohtu varajasema otsusega püstitatud alimentide määr, on kohustatud oma otsuse seadusjõusse astumisel sellest ära kirja saatma sellele rahvakohtule, kes varem on asjas otsuse teinud.

d) Käesolevas määruses märgitud juhtudel võivad pooled rahvakohtute poolt tehtud otsuste peale edasi kaevata üldises korras vastavalt NSVL, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse § 15-le.

SISUKORD.

	Lk.
Sissejuhatus	3
I peatükk. Seadusandlus alimentide kohta	8
1. Perekondlikud alimendid ja tähtsamad seadused alimentide kohta	8
2. Kes kellele on kohustatud ülalpidamist või alimente andma?	11
3. Erinevused sugulaste alimendikohustustes ..	14
4. Vanemate alimendikohustused laste suhtes..	15
5. Laste alimendikohustused vanemate suhtes..	33
6. Abikaasade alimendikohustused	35
7. Muud alimentide liigid	38
8. Isa osavõtt ema kuludest, mis on seotud rasedusega ja sünnitusega ning ema ülalpidamisega raseduse ajal ja pärast sünnitust	40
9. Alimendisuhete erisused	41
10. Alimendikohustuste üleminek pärijaile	43
11. Talundipere vastutus oma liikmete alimendikohustuste järgi	45
II peatükk. Alimendiasjade menetlus	47
1. Kes on õigustatud alimendihagi esitama? ...	47
2. Kohtuallumus ja alimendiasjade ettevalmistus	49
3. Kostja otsimine	52
4. Alimendihagide tagamine	52
5. Alimentide ajutine väljamõistmine	54
6. Kostja ilmumine kohtusse ja kutsetähed ...	57

7. Prokuratuuri kaasatõmbamine asjast osavõtuks	58
8. Kohtuistung alimendiasjades	59
9. Tõendid alimendiasjades ja vaidlustes isaduse kohta	59
10. Alimendiasjade lahendamise tähtajad ja istungite edasilükkamine	67
11. Otsused alimendiasjades	68
12. Sobingud	71
13. Otsuste täitmine	71
14. Otsuste uuesti läbivaatamine seoses poolte olukorra muutumisega	73
Lisa	76

A-11726

**„RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAALIKOHTUNIKU
BIBLIOTEEGIS“ ILMUVAID TEOSEID:**

Koževnikov: Kriminaalasjade alluvus.

Lapte: Kuriteo koosseis ja kriminaalasjade kvalifikatsioon.

Tšeltsov: Kohtu alla andmine.

Arsenjev: Kohtuistung kriminaalasjus.

Koževnikov: Kohtuotsus kriminaalasjus.

„ Otsuste peale edasikaebamine ja protestimine
kriminaalasjus.

Menšagin: Kuriteod võimuorganite vastu.

Utevski: Kuriteost osavõtt.

Durmanov: Karistatuse aegumine ja kustumine.

Lapšina: Abort.

Abramov: Kohtuistung tsiviilasjus.

„ Kohtuotsus tsiviilasjus.

Kleinman: Kohtu otsuste ja määruste peale edasikaebamine
ja protestimine tsiviilasjus.

Jt jt

HIND 2 RBL.